

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pozice asistenta pedagoga a pedagogická komunikace

Position of pedagogical assistant and education communication

Pavla Krausová

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: BC – VYCH

Praha, 2018

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Pozice asistenta pedagoga a pedagogická komunikace potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 10. 2018

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Magdaleně Richterové za její odbornou pomoc, ochotu a čas, který mi věnovala. Děkuji všem, kteří se podíleli na sběru dat pro mou práci. Děkuji své rodině za jejich trpělivost a podporu.

ANOTACE

Bakalářská práce na téma Pozice asistenta pedagoga a pedagogická komunikace vymezuje v teoretické části pojem asistent pedagoga, historii podpůrné služby, věnuje pozornost obsahu pracovní náplně a nastavení poskytované míry podpory. Zaměřuje se na pedagogickou komunikaci asistenta pedagoga ve školském zařízení ve vztahu k učitelům, žákům a zákonným zástupcům.

Cílem bakalářské práce je popsat, jaké formy komunikace jsou používány mezi učitelem, asistentem pedagoga, žákem a zákonným zástupcem v pedagogické komunikaci a možné komunikační bariéry.

KLÍČOVÁ SLOVA

asistent pedagoga, pedagogická komunikace, komunikační bariéry, determinanty komunikace

ANNOTATION

The bachelor Thesis on The position of teacher's assistant and pedagogical communication is defined in the theoretical part as teacher's assistant, the history of the support service, deals with the content of the work responsibilities and setting of the provided support rate. It focuses on pedagogical communication of the teacher's assistant in the school facility in relation to teachers, students and legal representatives.

The aim of the bachelor thesis is to describe the forms of communication used between teacher, teacher's assistant, student and legal representative in pedagogical communication and possible communication barriers.

KEYWORDS

Teacher's assistant, pedagogical communication, communication barriers, determinants of communication

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	8
1 Asistent pedagoga	9
1.1 Historie podpůrné asistenční služby	11
1.2 Definice pozice asistenta pedagoga	13
1.3 Komunikace asistenta pedagoga a učitele	15
1.4 Předpoklady asistenta pedagoga pro kvalitní komunikaci	15
2 Komunikace	18
2.1 Pedagogická komunikace	18
2.2 Funkce a podoby pedagogické komunikace	18
2.3 Komunikace asistenta pedagoga se žáky a učiteli	19
2.4 Komunikace asistenta pedagoga se zákonnými zástupci	21
2.5 Cílená zpětná vazba v pedagogické komunikaci	22
2.6 Komunikační bariéry	23
3 Porovnání klíčových znaků v pedagogické komunikaci (studentské práce)	27
Praktická část	30
4 Metodologie výzkumu	31
4.1 Etické dimenze výzkumu	31
4.2 Přípravné práce	31
4.3 Výzkumný cíl	33
4.4 Stanovení výzkumných otázek	33
4.5 Proces výzkumu a jeho plánování	33
4.6 Výzkumný vzorek	34
5 Výzkum	35

5.1	Vzorek A – mateřská škola	35
5.1.1	Hodnocení vzorku A.....	42
5.2	Vzorek B – základní škola	43
5.2.1	Hodnocení vzorku B.....	48
5.3	Vzorek C – základní škola	49
5.3.1	Hodnocení vzorku C.....	52
5.4	Vzorek D – základní škola.....	53
5.4.1	Hodnocení vzorku D.....	57
5.5	Vzorek E – střední škola	58
5.5.1	Hodnocení vzorku E	62
5.6	Vzorek F – mateřská škola.....	63
5.6.1	Hodnocení vzorku F	67
	Závěr.....	68
	Seznam použitých informačních zdrojů	70
	Seznam tabulek.....	73
	Seznam příloh.....	78
	Přílohy	I

Úvod

Bakalářská práce se zaměřuje na komunikaci asistenta pedagoga. Asistent pedagoga pomáhá pod vedením učitele všem žákům, kteří potřebují určitá podpůrná opatření. V bakalářské práci jsou využívány informace z odborné literatury, z legislativních a internetových zdrojů a osobní poznatky z praxe. Teoretická část je zaměřena na teoretický náhled práce asistenta pedagoga a na problematiku pedagogické komunikace. Praktická část se zabývá popisem používaných forem komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žákem a zákonným zástupcem v pedagogické komunikaci a možnými komunikačními bariérami. Pedagogická komunikace je specifická pro prostředí školy a školní třídy.

Cílem bakalářské práce je popsat, jaké formy komunikace jsou používány mezi učitelem, asistentem pedagoga, žákem a zákonným zástupcem v pedagogické komunikaci a možné komunikační bariéry.

Výzkumná otázka: Jaké formy komunikace jsou využívány ve vztahu asistent pedagoga, učitel, žák, zákonný zástupce a jaké komunikační bariéry se mohou vyskytnout?

V bakalářské práci je využíván kvalitativní přístup.

Teoretická část

1 Asistent pedagoga

Zahájením povinné školní docházky se zcela mění režim dítěte i jeho rodiny. Dítě přijímá nové prostředí, spolužáky, autoritu učitele a asistenta pedagoga. Je potřeba v dítěti posílit pocit bezpečí a jistoty. Škola je důležitým místem socializace a dítě se zde učí novým sociálním rolím.

Podle Kargerové a Staré má základní vzdělávání podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání jako hlavní cíl podílet se na zdravém rozumovém, citovém a tělesném rozvoji dítěte. Má se spolupodílet na osvojení základních pravidel chování, lidských hodnot a podporovat utváření kvalitních mezilidských vztahů. (Kargerová, Stará a kol., 2015 s. 17)

Asistent pedagoga poskytuje podpůrnou službu a kvalitnější vzdělávání žákům se speciálními zdravotními potřebami směřujícími k inkluzi, jejich podstatné zlepšení života a zvýšení možností na trhu práce. Asistent pedagoga je učitelem představen jako druhý pedagogický pracovník ve třídě ostatním učitelům, rodičům i žákům. Pro úspěšnou spolupráci je potřeba vymezit kompetence a vhodně nastavit spolupráci. Asistent pedagoga pracuje pod přímým vedením učitele ve třídě. Pomáhá žákům odstraňovat překážky v učení, je využíván pro práci s celou třídou, je přínosem i pro ostatní žáky. Je zapojován do přípravy učebních materiálů, prací ve skupinách, zápisů na tabuli, vedení části hodiny, dozoru ve třídě. (Kargerová, Stará a kol., 2015 s. 20)

Důležité je neplést si tuto pozici s pozicí osobního asistenta. Na rozdíl od asistenta pedagoga je pozice osobního asistenta sociální službou zajišťovanou v rámci neziskových organizací Ministerstvem práce a sociálních věcí. Sjednává se prostřednictvím úřadů práce nebo občanských sdružení. Jejich náplní práce je poskytování sociálních služeb. Jedná se o pomoc při zvládnutí běžných denních úkonů, péči o vlastní osobu, pomoc při zajištění chodu domácnosti, stravě, hygieně, aktivizační činnosti, výchovné a vzdělávací činnosti, zprostředkování kontaktů a pomoc při uplatňování práv. (Teplá, 2008 s. 13)

Podpůrná opatření potřebují i žáci ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí. Toto prostředí bývá spojováno v souvislosti s národnostní nebo rasovou odlišností, zdravotním hendikepem, sociálně patologickým prostředím, předsudky, vžitými

stereotypy a odlišnostmi. Každá sociální vrstva se vyznačuje určitými normami, modely chování, hodnotami a stylem života. Vliv prostředí se prosazuje v průběhu života jedince. Základní sociokulturní zkušenost poskytuje dítěti rodina. Návazně důležitými skupinami v průběhu života jedince jsou přátelé, škola, lidé v zaměstnání. Znamená to, že osvojování jazyka, chování a kultura se promítá do sociální komunikace, interakce a sociálního učení. Odlišnosti jsou viditelné již při nástupu dítěte do předškolního zařízení. Děti naráží na jazykovou bariéru, nedostatečné hygienické návyky a odlišné zvyklosti. V období povinné školní docházky mívají negativní vztah k učení, školní docházce a mohou mít kázeňské problémy. Tato znevýhodnění se mohou následně promítat do života jedince v podobě problémového chování a školního neúspěchu. Děti vychovávané v nepříznivých životních podmínkách mají ztíženou pozici v získávání vzdělání, zaměstnání a prožívání kvalitního života.

Výchova a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vztahována ke konceptu integrace, která je charakteristická zejména pro osmdesátá léta 20. století. Integrací je akceptován duální systém vzdělávání, což je škola pro běžnou populaci a pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Integrací se rozumí začlenění žáků do běžných škol s tím, že žák je přizpůsobován škole. Devadesátá léta 20. století a začátek 21. století přinášejí zásadní koncepční změnu v našem školství. Tou je inkluze. Při inkluzi se očekává, že edukační systém, tedy škola je přizpůsobena žákům. Inkluze je asociována tezí „škola pro všechny“. Rozmanitost žáků je tedy pokládána za přirozenou. (Lechta, 2016 s. 36-38)

Podle Lechty inkluze znamená přijmout do základního vzdělávání všechny děti bez ohledu na intelektuální, fyzické, jazykové a sociální odlišnosti. Tedy koncept inkluzivní edukace počítá s mnohem širší populací, nejen s žáky s postižením a narušením, na které byla cílena integrace. (Lechta, 2016, s. 37)

Poradenské služby školy jsou na základní škole poskytovány výchovným poradcem, metodikem prevence, speciálním pedagogem, školním psychologem nebo sociálním pedagogem. Vykonnávají činnosti informační a preventivní, poradenské, metodické a koordinační. O všech činnostech je vedena písemná dokumentace. V některých školách je zajištěna služba školního psychologa a speciálního pedagoga. Jejich spolupráce

s pedagogickým sborem je velice přínosná. Na vzájemnou spolupráci má pozitivní vliv znalost prostředí, informace o dítěti, možnost každodenního kontaktu se žákem, učitelem i zákonným zástupcem. Za zajištění poradenských služeb ve školském zařízení je odpovědný ředitel školy.

Na základě pedagogické diagnostiky vytváří a poskytuje třídní učitel žákovi podpůrná opatření po dobu tří měsíců. Pokud se situace žáka nelepší, je doporučeno zákonným zástupcům navštívit školské poradenské zařízení pro přesnou diagnostiku a odborné informace. Mezi školská poradenská zařízení patří pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Školská poradenská zařízení nabízejí odborné konzultace, spolupracují na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu, půjčují kompenzační pomůcky, poskytují speciálně pedagogickou péči/intervenci, věnují se rané péči, pravidelně komunikují se školou. Doporučení metod a forem práce vedoucích k dosažení cílů vychází z doporučení školského poradenského zařízení, kdy je možné vzdělávat žáka podle individuálního vzdělávacího plánu a přesně poskytovat podpůrná opatření dle individuálních potřeb žáka. Svými službami blízké poradenským zařízením jsou střediska výchovné péče. Nabízejí služby diagnostické, preventivní, poradenské, terapeutické, vzdělávací a reedukační. Klienti se projevují poruchami chování, sociálně negativními jevy a výchovnými problémy. S poskytovateli poradenských služeb spolupracují orgány sociálně-právní ochrany dětí. Zajišťují ochranu práv dítěte, řádnou výchovu, příznivý vývoj a obnovu narušených funkcí rodiny. U sociálně znevýhodněného žáka je potřeba zvážit rodinné prostředí, spolupráci s rodinou a domácí přípravu. Cíle stanovují konkrétně, nejen vzhledem k učivu, ale jsou zaměřeny i na zvládnání emocí, rozvíjení vztahů, zapojování do aktivit, hledání míry podpory. (Knotová a kol., 2014 s. 15-22)

1.1 Historie podpůrné asistenční služby

Nejprve byla zavedena pozice pracovníka civilní služby. Tento způsob asistence sloužil k výkonu civilní vojenské služby. Byl ukončen v roce 2004 profesionalizací armády. Podpůrné služby prodělaly vývoj. Byla vytvořena funkce osobního asistenta na základě dohody o vytvoření veřejně prospěšné práce, nebo zajištěním občanských sdružení (např. Akord) a nadacemi (např. Výbor dobré vůle Olgy Havlové). Dále byla zřízena funkce asistenta třídního učitele pro děti se sociálním znevýhodněním. Jednalo se především

o žáky romského etnika, aby bylo předcházeno adaptačním a komunikačním obtížím. Nadále přetrvává podoba dobrovolnické činnosti. Jedná se především o praxi studentů středních a vysokých škol. Tyto varianty byly ověřovány do roku 1997. Zajištěna je především bezpečnost a efektivnější výuka. Asistent pedagoga podporuje integrované vzdělávání na běžných školách a žáky s těžkým postižením ve školách speciálních. Naše školství dospělo k zásadním koncepčním změnám během transformace za uplynulých 25 let. Cílem bylo vytvořit demokratické školství a poskytovat všem rovnoprávné šance na vzdělání a na odpovídající rozvoj předpokladů každého jedince. Trendy integrace a inkluze zajistily, že žáci s postižením jsou zařazováni do všech typů škol a školských zařízení jako žáci se zvláštními vzdělávacími potřebami. Nejsou již doménou pouze speciálního školství. Vychází se z potřeb respektování lidských práv a svobod a z potřeby chránit hodnotu lidské důstojnosti. Od 1. 1. 2005 podle §16 odst. 9 zákona 561/2004 Sb. školská legislativa zajistila podpůrné personální služby v podobě zřízení pracovní pozice asistent pedagoga. (Teplá, 2016 s. 5-7)

Vzdělávání žáků se speciálními potřebami vychází z principů inkluzivní pedagogiky. Podmínky pro tyto žáky stanovuje školský zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Umožňuje individuální či skupinovou integraci nebo zřízení speciálních škol. Pro prosazení inkluzivní školy byla významným krokem ratifikace Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením v září 2009 Českou republikou (schváleno v prosinci 2006 Valným shromážděním Organizací spojených národů). Úmluva uznává práva osob se zdravotním postižením na nezávislost a samostatnost, na rovné postavení a důstojnost a na svobodné rozhodování. Mimořádně důležité je zajištění přístupu ke vzdělání, komunikaci, informacím, ekonomickému a kulturnímu prostředí. V roce 2010 vzešel z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky dokument – Národní akční plán inkluzivního vzdělávání. Jeho cílem je zvýšit v českém vzdělávacím systému míru inkluzivního vzdělávání a preventivně působit proti sociální exkluzi jednotlivců i skupin. (Bendl a kol., 2015 s. 194-195)

Rámcový vzdělávací program stanovuje formu, délku, konkrétní cíle a povinný obsah základního vzdělávání. Pro žáky se specifickými potřebami jsou uvedeny konkrétní podmínky pro vzdělávání. (Vališová, Kasíková, 2007 s. 89)

1.2 Definice pozice asistenta pedagoga

Podle Novákové působí asistent pedagoga jako druhý pedagogický pracovník ve třídě. Dle § 2 zákona č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících se asistent pedagoga řídí pokyny učitele a poskytuje podporu začleněnému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami k překonání překážek ve výuce. Asistent pedagoga dále napomáhá učiteli s realizací a organizací vzdělávání. Podporuje zapojení žáka do všech vzdělávacích aktivit v rámci školní výuky. Podpůrné opatření v podobě asistenta pedagoga slouží jako jeden z nástrojů modelu inkluzivního vzdělávání. (Nováková, 2017, s. 19)

Od 1. 1. 2005 školská legislativa umožnila posílení personálních služeb školy o pozici asistenta pedagoga pro žáky se speciálními potřebami. Tato zásadní koncepční změna byla vymezena podle §16 odst. 9 zákona 561/2004 Sb. V současnosti jsou podpůrné asistenční služby v resortu školství zajišťovány na základě:

- *Zákona č. 561/2004 Sb. (Školský zákon)*

- *Zákona č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (Kargerová, Stará, 2015 s. 18)*

Dále vstoupila v platnost Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 9. 2017.

Pozice asistenta pedagoga je financována z prostředků státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a krajských úřadů. Krajským úřadem jsou finanční prostředky udělovány na jeden kalendářní rok. Částka je určena na asistenční služby, speciální didaktické a kompenzační pomůcky a na speciální učebnice. Krajský úřad spolupracuje se školským poradenským zařízením, které na základě vyšetření zpracovává posudek. Žádost na získání finančních prostředků na pozici asistenta pedagoga podává ředitel školy. K žádosti je přiloženo Doporučení školského poradenského zařízení pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole (pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra), kde je zdůvodněna potřeba asistenta pedagoga a doporučení jeho pracovní náplně. Poradenské pracoviště spolupracuje se školou na sestavení individuálního plánu, zajišťuje integrovaným žákům speciálně pedagogickou a psychologickou péči ve spolupráci se

školou. Pozice asistenta pedagoga se zřizuje ve třídě, kde je vzděláván žák se speciálně vzdělávacími potřebami. Tento způsob podpory je primárně určen pro žáky sociálně znevýhodněné a pro žáky se zdravotním postižením. Pro žáky se zdravotním postižením je doporučen asistent pedagoga zejména na prvním stupni základní školy. S ohledem na osamostatňování a věk žáků je předpokladem postupné omezování služeb asistenta pedagoga. Pro žáky se sociálně-kulturním znevýhodněním představuje asistent pedagoga pomoc při integraci do společnosti, např. v podobě získávání žádoucích návyků. (<http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1408705017.pdf>),

Podpůrná opatření jsou rozdělena do pěti stupňů podle pedagogické, finanční a organizační náročnosti. Jedna z možností podpůrných opatření je přidělení asistenta pedagoga. Díky němu se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami daří začlenění do kolektivu a zvládnutí nároků spojených s učivem.

Podle Kargerové a Staré bývá podpora asistenta pedagoga zaměřena dle §16 odst. 1 školského zákona na žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním.

Zdravotní postižení může být tělesné, mentální, zrakové, sluchové nebo vady řeči. Také autismus či souběžné vady, poruchy učení a chování. Podpůrná opatření jsou integrace, asistent pedagoga a individuální vzdělávací plán.

Zdravotní znevýhodnění je dlouhodobá nemoc či zdravotní oslabení. Také zdravotní poruchy, které vedou k poruchám učení a chování a vyžadují zohlednění v edukačním procesu. Podpůrná opatření jsou především asistent pedagoga a individuální vzdělávací plán.

Sociální znevýhodnění je např. rodinné prostředí, kde se vyskytují patologické jevy, kde je nařízena ústavní výchova či uložená ochranná výchova. Sem zařazujeme rodiny s nízkým sociokulturním postavením a azylanty. Vyrovnávací opatření jsou v podobě asistenta pedagoga a individuálního vzdělávacího plánu. (Kargerová, Stará a kol., 2015 s. 12)

Pracovně právní vztah asistenta pedagoga je vázán pracovní smlouvou. Zákoník práce je doporučen pracovní poměr na dobu určitou a práci asistenta pedagoga vázat na konkrétní důvody např. na předpokládanou dobu studia žáka se speciálními vzdělávacími

potřebami. Asistent pedagoga je seznámen písemnou formou s interními i právními předpisy a jsou mu stanoveny kompetence ve vztahu k ostatním pedagogickým pracovníkům. Je seznámen se žákem se speciálními vzdělávacími potřebami a jeho zákonnými zástupci. Důležité je stanovit způsob, jakým bude žák asistenta pedagoga oslovovat. Asistent pedagoga nastuduje osobní dokumentaci žáka se speciálními potřebami a je mu umožněna metodická podpora a konzultace v rámci školního poradenského pracoviště. (Teplá, 2016 s. 36)

1.3 Komunikace asistenta pedagoga a učitele

Pro asistenta pedagoga jsou směrodatné pokyny nadřízených, směrnice školy a pracovní řád pro pedagogické pracovníky. Náplň práce je v kompetenci ředitele školy. V úvahu jsou vzaty specifické potřeby žáka, potřeby učitelů a doporučení poradenských pracovníků. Asistent pedagoga pomáhá při výchovně vzdělávací činnosti, při komunikaci se zákonnými zástupci i jinými žáky, s komunitou, odkud žák pochází. Žákům se zdravotním postižením pomáhá zejména se zajištěním vzdělávací činnosti při výuce, zajišťuje podporu při sebeobsluze, umožní účast žáka při činnostech pořádaných školou v rámci výuky, při pobytu ve školní družině a doprovází žáka na volnočasové aktivity. Podle pokynů učitele (speciálního pedagoga) se zaměřuje na reedukaci a kompenzaci obtíží při výuce, pomáhá při přípravě pomůcek a materiálů pro znevýhodněného žáka, vytváří vhodné podmínky podle konkrétních potřeb žáka např. zápis textu, příprava pomůcek, individuálně vysvětlí, dohlíží na bezpečnost práce. (Kargerová, Stará a kol., 2015 s. 13-14)

1.4 Předpoklady asistenta pedagoga pro kvalitní komunikaci

Odborná kvalifikace asistenta pedagoga je daná jednoznačně zákonem. Požadované osobnostní dispozice pro asistenta pedagoga jsou zejména kladný vztah k dětem a žákům, pochopení k odlišnostem, empatie, spravedlnost, osobní příklad, správný životní styl, komunikativnost, tvořivost, optimismus, laskavost, umění operativně řešit problémy, schopnost týmové spolupráce, měl by mít schopnost sebereflexe. Asistent pedagoga by měl být fyzicky i psychicky zdatný a mravně bezúhonný. Nezanedbatelná je péče o zevnějšek. (Teplá, 2016 s. 41)

Asistent pedagoga vykonává ve třídě přímou pedagogickou činnost. Zajišťuje vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace. Odbornou kvalifikaci k výkonu své profese získá několika možnostmi:

- vysokoškolským studiem v akreditovaných studijních programech
- studiem v programech celoživotního vzdělávání (vysoká škola zaměřená na pedagogiku)
- studiem vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga (vysoká škola nebo zařízení pro vzdělávání pedagogů)
- studiem vyšší odborné školy zaměřené na pedagogiku
- studiem střední školy s pedagogickým zaměřením
- studiem střední školy ukončené maturitou v jiném oboru a studiem pro asistenty pedagoga (Zákon 563/2004 Sb., §2)

Rozvoj profesních kompetencí bývá umožněn prostřednictvím kurzů a dalším vzděláváním v oblasti pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky. Je možné vzdělávat se např. v seminářích cílených na komunikační strategie, práce s časovým plánem, práce se stresem. Zdroje informací o vzdělávání asistentů pedagoga je možné vyhledat např. na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, záložka „Další vzdělávání“ (www.msmt.cz/vzdelavani/dalsivzdelavani). Nabízeny jsou i služby v adresáři zaměřeném na další vzdělávání pedagogických pracovníků (www.dvpp.info). Další možností jsou webové stránky Univerzity Palackého v Olomouci pro asistenty pedagoga (www.inkluzi.upol.cz/portal/klicove-aktivity/modul-asistent-pedagoga/07-system-vzdelavani-asistenta-pedagoga). Vzdělávacími aktivitami pro asistenty pedagoga se zabývá i sekce www.varianty.cz, což je vzdělávací sektor při organizaci Člověk v tísni. (Habr, Hájková, Vaníčková, 2015 s. 20)

Přírozeným zdrojem udržení duševní pohody je rodina a přátelské vztahy. Psychohygienu pozitivně ovlivňují aktivity, které uvolňují napětí, dodávají pozitivní emoce, motivují a posilují vitalitu. Kvalifikovaná forma pomoci je **supervize** ve formě individuální, týmové, skupinové a případové. Jedná se o neutrální formu podpory mezi kvalifikovanými pracovníky mimo pracoviště, která je nápomocna odbornému růstu pracovníků všech pomáhajících profesí. Supervize může dodat nové podněty, zvyšuje schopnost sebereflexe,

vztahy, komunikaci, je inspirující. **Intervize** je odborná pomoc mezi pracovníky jednoho pracoviště. Bývá využívána jako pomoc a podpora či předávání zkušeností zkušeného pracovníka skupinově nebo individuálně. Poradenská činnost, práce se stresem, relaxační techniky, léčba osobnostních a sociálních problémů může být řešena formou **psychoterapie**. Určitým zdrojem podpory je možnost využití **telefonátu na linku důvěry**. (Habr, Hájková, Vaníčková, 2015 s. 7)

Důležitým zdrojem poznání pro pomáhajícího pracovníka je jeho vlastní tělo. Jedná se o energii, která dává pomáhajícím pracovníkům odezvu přes vlastní zkušenost. Při dlouhodobé energetické záporné bilanci se může dostavit syndrom vyhoření. Projevuje se ztrátou ideálů, zklamáním, neshodami, apatií. Tomuto stavu je potřebné předcházet organizací času, zdravým životním stylem, aktivním pohybem, koníčky, zájmem o kulturu, společenský život, udržováním kvalitních vztahů a přijetím sebe samého. (Kopřiva 2016, s. 93-103)

2 Komunikace

Komunikace je součástí našeho života a týká se každého jednotlivce, neboť komunikací vytváříme a udržujeme vztahy. Pro plnohodnotné sociální vztahy je nutné se snažit o otevřené a efektivní dorozumívání. Komunikace hraje významnou roli i v zaměstnání.

2.1 Pedagogická komunikace

Pedagogická komunikace je specifická sociální komunikace. Je nápomocná výchově, vzdělávání a sleduje pedagogické cíle. Jedná se o komunikaci mezi učiteli, učiteli a žáky a komunikaci ve škole, ale odehrává se i v rodině, ve vztahu rodina škola. Dále také v předškolních a mimoškolních zařízeních. (Nelešovská, 2005 s. 26-27)

Pedagogická komunikace je definována jako vzájemná výměna informací mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu, která slouží výchovně vzdělávacím cílům. Informace se v ní zprostředkovávají jazykovými a nejazykovými prostředky. Má stránku obsahovou, procesualní a vztahovou. (Mareš, Křivohlavý, 1995 s. 24)

Základními principy všech společných činností je spolupráce (dialog), maximum kvality (co je podloženo důkazy), kvantity (sdělení informativní, ale úsporné), relevance (co je momentálně důležité k tématu, účastníkům, cíli) a způsobu (jasně, srozumitelně, jednoznačně). (Nelešovská, 2005 s. 28)

2.2 Funkce a podoby pedagogické komunikace

Výchovného procesu se účastní dvě skupiny-vychovávající a vychovávaní. Pedagogická komunikace zprostředkovává společnou činnost, pracovní postupy, vzájemné působení účastníků, výměny informací, postojů, motivů, zkušeností, emocí, zprostředkovává vztahy (osobní i neosobní), formuje osobnost všech účastníků procesu. V neposlední řadě je pak prostředkem vzdělávání a výchovy.

Prostřednictvím komunikace jsou ovlivňovány vztahy mezi lidmi, vzájemně na sebe působí, má i sociální význam. Sociální život probíhá ve skupinách. Vyznačují se společnými cíli, normami a udržují vzájemnou závislost rolí. Základní sociální skupinou je rodina, následně mateřská škola a školní třída (školní zařízení). Sociální vztahy jsou postupně rozšiřovány během celého života jedince. Učitel jedná na základě určitého

postavení ve společnosti. V pedagogické komunikaci se udržují neosobní i osobní vztahy, které určují interakci určitých sociálních rolí. Sociální rolí se rozumí očekávaný soubor chování podle daného postavení ve společnosti. (Trpišovská, Vacínová, 2007 s. 39-53)

Obsah osobních i neosobních vztahů má dopady na způsob chápání, postoje, nálady, city, činnosti, reakce a chování celkově. V určitých situacích, které je nutné okamžitě vyřešit, učitel i asistent pedagoga reagují nepřipravenou komunikací. Jedná se o situace emocionálně napjaté, s důsledky, kdy je potřeba pohotová a správná reakce.

Na základě hodnotového žebříčku, empatie a upřímnosti lze vytvořit koncept nenásilné komunikace. Nenásilná komunikace se vyznačuje čtyřmi základními složkami. Nejprve je potřeba pozorovat děje a komunikaci. Zásadní je, že pozorování probíhá bez jakéhokoli hodnocení či soudu. Vhodná je technika aktivního naslouchání, které se vyznačuje očním kontaktem, parafrází, povzbuzením, zrcadlením pocitu, oceněním důvěry a pochopením. Následně navazuje rozpoznání a vyjádření pocitů k této situaci. Negativní pocity mohou být ve formě vzteku, strachu, ohrožení a rozčilení. Na základě individuálních pocitů následuje odhalení potřeb. Potřeba může být např. porozumění, bezpečí, důvěra. Prosbou značí čtvrtý krok nenásilné komunikace. Konkrétní, pozitivní a přesnou prosbou se vyjadřuje požadovaný dotaz. Z toho vyplývá, že mezi základní složky komunikace patří pozorování bez hodnocení, rozpoznání a správné identifikování pocitů, odhalení potřeb na základě pocitů, prosba. (Felcmanová a kol., 2013 s. 51-56)

2.3 Komunikace asistenta pedagoga se žáky a učiteli

Pro žáky, kteří mají speciálně vzdělávací potřeby nebo jsou ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí, je určena podpora v podobě asistenta pedagoga. Jeho úkolem je pomoci těmto žákům zvládat nároky na ně kladené školou a úspěšně se začlenit do kolektivu i vzdělávacího procesu. Asistent pedagoga komunikuje se skupinou i s jednotlivci individuálně. Pro žáky je důležitá motivace, vzbudí u žáků se specifickými potřebami snahu a zefektivní zájem žáků. Asistent pedagoga potřebuje nejprve s integrovaným žákem navázat správnou komunikaci. Vhodný je klidný, empatický a trpělivý přístup. Asistent pedagoga využívá gesta, mimiku, změnu intonace hlasu, mluví v krátkých větách, zadává konkrétní pokyny, využívá vizualizaci a praktické ukázky. Zpětnou vazbou ověřuje porozumění žáka.

Na specifické poruchy učení je vázána potřeba komunikace. Specifické poruchy ve vztahu k učení ovlivňují komunikaci, používání řeči, porozumění textu i počítání. Může se jednat i o kombinované vady. Dyslexie postihuje čtenářský výkon, zejména správnost, rychlost, porozumění čteného textu a techniku čtení. Dysgrafie je porucha psaní. Projevuje se v grafické stránce projevu žáka, zejména v čitelnosti a úpravě. Žák není schopen si zapamatovat tvary a napodobovat je. Dysortografie se projevuje zvýšeným počtem dysortografických chyb. Postihuje pravopis. Také znamená obtíže při osvojování gramatického učiva a používání gramatických jevů v praxi. Dyskalkulie je porucha matematických schopností. Žák má obtíže s matematickými představami, číselnými operacemi, geometrií a manipulací s čísly. (Zelinková, 2015 s. 41-45)

U žáků se specifickými poruchami učení bývá rozptýlená pozornost, která způsobuje nepřesné sluchové a zrakové vnímání a ovlivňuje paměť. Nedostatečná úroveň rozvoje grafomotoriky přináší obtíže ve všech vyučovacích předmětech. (Zelinková, 2015 s. 46-49)

ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou) a ADD (porucha pozornosti bez hyperaktivity). **Žák s poruchou pozornosti** je většinou hlučný, nemívá připravené pomůcky na výuku, pobíhá po třídě. O následcích svého chování nepřemýšlí, bývá impulsivní a často vyrušuje. Učení mnohdy ovládá, ale není schopný se soustředit. Soustředěnost narušují i předměty na lavici, s kterými manipuluje. Často mu padají. Je dobré prostředí upravit tak, aby zde bylo co nejméně rušivých podnětů. **Mentální postižení** vyžaduje trpělivost a empatický přístup. Bývá postižena oblast motoriky a komunikace. Projevuje se jako snížení intelektu a rozumového vývoje. Bývá lehké, střední, těžké a hluboké. Jde o vývojové změny. Asistent pedagoga by měl respektovat aktuální schopnosti žáka a jeho vývojovou úroveň. Učivo podat jednoduše, srozumitelně, hrou. **Porucha autistického spektra** je pervazivní vývojovou poruchou. Narušený vývoj je zejména v oblasti sociálních vztahů, komunikace a představitosti. Hovoříme o tzv. „triádě autistického postižení“. Většinou odlišný vývoj řeči a komunikace a nezájem o sociální kontakty je důvodem vyhledat odbornou péči, kterou zajišťuje dětský psychiatr, klinický psycholog nebo dětský klinický psycholog. Verbální projev dětí s autismem může být monotónní, odlišný intonací i výškou hlasu. Skladba vět je jednoduchá nebo výrazně formální. Časté je ulpívání k určitým tématům. Odlišnosti jsou i v projevu neverbální komunikace – neudrží oční kontakt, často chybí mimika obličeje, úsměv. Neprojevuje

zájem o komunikaci s jinými osobami. Zaměřuje zájmena „já“ a „ty“. Určitá skupina osob nekomunikuje vůbec či jen náznaky. Asistent pedagoga by měl využívat alternativní a augmentativní komunikace a učit žáka s autismem tento systém funkčně využívat. Lze využít fotogramy, obrázky a piktogramy, nápisy. Porozumění komunikace na základě vizuální podpory je pro žáka motivující a podporuje rozvoj samostatnosti. (Hrdlička, Komárek, s. 34-44)

Pro žáky se specifickými poruchami je důležité zažít úspěch a ocenění. Je nutný individuální přístup, motivace, ověření, zda žák učivo pochopil. Práce s těmito žáky by měla být hravá a zábavná, individuální a přizpůsobená potřebám žáka. Je vhodné stanovit pravidla. Asistent pedagoga pracuje zásadně ve škole. Důležité jsou materiální podklady v podobě rámcového vzdělávacího plánu a individuální vzdělávací plán. Individuální vzdělávací plán umožňuje žákovi pracovat vlastním tempem podle jeho schopností. (Kargerová, Stará a kol., 2015 s. 78)

Asistent pedagoga spolupracuje i s ostatními učiteli. Kolegiálně učitele podporuje s cílem používat takové postupy, které mají co nejlépe pomáhat určeným žákům. (Kargerová, Stará a kol., s. 30)

2.4 Komunikace asistenta pedagoga se zákonnými zástupci

Spolupráce školského zařízení s rodinou se stále častěji dostává do povědomí veřejnosti. Efektivní komunikace je jedním z hlavních pilířů inkluzivního vzdělávání a je ukazatelem kvality ve vzdělávání obecně. (Felcmanová a kol., 2013 s. 6)

Komunikace má být postavena na partnerství, respektu, důvěře a demokratické kultuře. Rodiče jsou srozumitelně informováni o vzdělávací koncepci školy, je nabízen dialog o představách výchovy, jsou umožňovány konzultace o pokroku žáka, je obezřetně zacházeno s důvěrnými informacemi, snaha o přizvání rodičů na participaci. Spolupracující rodič má zájem o prostředí školy, možnosti i hranice. Respektuje školní řád, pravidelně se účastní třídních schůzek a pohovorů, vstřícně reaguje na potřeby učitele. Spoluúčast rodičů je přirozená součást demokratické kultury školy. (Felcmanová a kol. 2013 s. 80-81)

Spolupráce mezi učitelem a rodiči je také určitý vzor chování pro žáky. (Felcmanová a kol., 2013 s. 13)

Transparentní komunikace by měla být jasná, pravidelná, srozumitelná a jednoznačná. Rodiči je ceněna podpora a pomoc při řešení problémů, motivace od učitele, ocenění jejich snahy spolupráce a pomoci dítěti při přípravě na vyučování. Ceněn je zájem učitele i asistenta pedagoga na spokojenosti dítěte ve škole a individuální přístup. Učitelem i asistentem pedagoga je očekávána potřeba úcty a respektu, budování důvěry a plnění požadavků, dosažitelnost, spolupráce a podpora ze strany rodičů. Komunikaci je možné podpořit pochopením druhé strany, oceněním, uznáním. Snahou vyřešit problém společně, hledáním společného cíle. Je nutné vždy mluvit za sebe a starat se o sebe. Je dobré začít něčím pozitivním, dle potřeby si zajistit podporu. (Felcmanová, 2013 s. 28-31)

Ze všech lidských vlastností a dovedností patří k nejdůležitějším a nejužitečnějším ty, které se týkají komunikace (De Vito, 2008 s. 28)

Lépe si rozumí lidé, kteří mají podobný styl komunikace. Komunikace má obsahovou nebo vztahovou rovinu. Nedílnou součástí komunikace je etika, morální správnost či nesprávnost sdělení.

2.5 Cílená zpětná vazba v pedagogické komunikaci

Zpětnou vazbou učitel nebo asistent pedagoga bezprostředně reaguje na výkon žáka. Informuje žáka o průběhu jeho učení. Podává základ k dalšímu učebnímu postupu. Zpětná vazba odlišuje běžnou interpersonální a pedagogickou komunikaci, neboť obsahuje vždy hodnocení, ať v podobě pozitivní či negativní. (Šed'ová, Švaříček, Šalamounová, 2012 s. 111)

Mareš, Křivohlavý uvádí možnosti zpětné vazby ve vztahu s komunikací souhlas, pochvala, nesouhlas, výtky, částečný souhlas, částečný nesouhlas, jednoduchá pozitivní odpověď, jednoduchá negativní odpověď, částečně pozitivní, částečně negativní odpověď, pozitivní zpětná vazba doplněná vysvětlením, negativní zpětná vazba doplněná vysvětlením, nepřímá zpětná vazba doplňující původní odpověď rozvedením, doplnění původní odpovědi zpřesněním, vyžádání dalších alternativ, vyžádáním jediné alternativy, přechod k jinému tématu. (Mareš, Křivohlavý, 1995 s. 95-98)

Pozitivní hodnocení bývá uváděno jako akceptace odpovědi, echo, elaborace odpovědi nebo pochvala. Akceptací se rozumí potvrzení odpovědi žáka. Echem učitel zopakuje

žakovu odpověď nebo její část. Elaborace je doplnění žakovy odpovědi. Pochvalou rozumíme ocenění žáka. Na správnou odpověď může učitel navázat výkladem, doplňující otázkou. Negativní zpětná vazba má podobu detekce, identifikace, interpretace nebo korekce chyby. Detekce chyby znamená nesprávnou odpověď. Identifikací chyby je označen nesprávný údaj nebo pasáž. Interpretací je poskytováno vysvětlení, jak došlo k chybě. Korekci podává učitel správnou odpověď. I při nesprávné odpovědi může učitel pokládat doplňující otázky a dovést žáka ke správnému řešení. Zpětná vazba může být zaměřena na úkol (poukazuje na výkon žáka), proces (informace o postupu směřujícím ke správnému výsledku), seberegulaci (vede k přiměřenému sebehodnocení a motivuje) a osobnost (zprávy o hodnocení žáků), tempu a formě odpovědi. Jednotlivé zpětné vazby přinášejí různý efekt. Bývá upřednostněna zpětná vazba zaměřená na proces z důvodu většího porozumění. Zpětná vazba zaměřená na osobnost žáka nemívá přímou souvislost s momentálními výkony žáka. Zpětná vazba verifikační podává informaci o správnosti odpovědi žáka. Při použití elaborace je žákovi nabídnuta informace, jak dojít ke správnému řešení. (Šed'ová, Švaříček, Šalamounová, 2012 s. 111-132)

Zpětná vazba se dnes chápe jako korekční informace určená člověku, který se chce dozvědět, jak probíhá proces, na němž se podílí, jenž ho sám zajímá, na němž mu záleží. (Mareš, Křivohlavý, 1995 s. 96)

2.6 Komunikační bariéry

Komunikační bariéra je vše, co narušuje a zkresluje sdělení. Někdy může zabránit, aby se sdělení dostalo k příjemci.

Komunikační bariérou může být např. šum. **Fyzický šum** mohou být malá a rozmazaná písmena, špatná výslovnost, hluk, projíždějící auta. **Fyziologický šum** jsou fyziologické bariéry mluvčího nebo posluchače, např. ztráta paměti, vada zraku, sluchu, výslovnosti. **Psychologický šum** znamená, že posluchač je předpojatý, má psychické problémy, je uzavřený, předjímá myšlenky druhého. Je možné, že sdělení bude zkresleno mentální interferencí. **Sémantický šum** může vzniknout dialektem, žargonem, profesionálním slangem, složitými výrazy, abstraktními výrazy, špatně vyloženými slovy. Jedná se o interferenci následkem odlišných významových systémů u mluvčího a posluchače. (De Vito, 2008 s. 41-42)

Komunikace může být narušena shazováním či očerňováním účastníků. Implicitní očekávání bývá také v komunikaci překážkou. Někdy se očekávání kryje s potřebami účastníků. Je nutné vyhnout se obecnému výroku. Je potřebné hovořit konkrétně a popisně. Je dobré se vyvarovat otázky proč, neboť vyvolává potřebu sebe obhajování a náznak obviňování. Situace se nesmí nechat vyhrotit a řešit v afektu. V komunikaci s rodiči není možné cokoli tvrdit bez pádných argumentů, nechat hovor odbočit od daného tématu, domýšlet nevyřčené, snižovat důstojnost druhé strany a hovořit s nimi jako s dětmi. Rozhovor by neměl být veden jednostranně s posledním slovem učitele za každou cenu. Pedagogická komunikace probíhá na základě vzájemného vnímání a porozumění. Chyby v komunikaci mohou být způsobeny neznalostí zákonitostí pedagogické a sociální komunikace. Další komunikační bariérou se může jevit uzavřenost partnera, nedůvěra nebo antipatie. (Felcmanová a kol., 2013 s. 45)

Každý žák se vyvíjí rozdílně. Žák s postižením není schopen podat výkony jako zdravý jedinec. Ani chování vzhledem k věku nebývá odpovídající. Poškození orgánu nebo porucha funkce způsobuje odchýlení od normy. Může se projevit změnou dynamiky, zpomalením či úplnou ztrátou funkce. Jednotlivé funkce jsou vzájemně podmíněné, proto se v návaznosti může projevit navrstvování poruch dalších funkcí. Rozumíme tomu tak, že např. u žáka s poškozením sluchu či zraku je ovlivněn pohyb v prostoru, komunikace a celková socializace. Znamená to tedy, že dlouhotrvající biologicko-orgánová poškození naruší zdravý vývoj jedince. Následně vzniká somatické poškození, které vyústí v poruchy psychosomatické. Celý tento řetězec žáka znevýhodňuje v sociálních a interpersonálních vztazích. (Lechta, 2016 s. 56-58)

Při nástupu dítěte k povinné školní docházce se můžeme setkat s nedostatečně rozvinutou řečí po stránce formální i obsahové, s opožděním či vývojovými vadami řeči. Další bariérou může být sociální narušení, které může komunikaci znemožnit, ztížit i omezit. V některých případech může být komunikace jednostranná, kdy žák slyší, ale nemluví. Znemožněnou komunikací rozumíme, že žák nekomunikuje vůbec, řeči nerozumí a nemluví. Komunikace je omezená v případě mírného snížení mentálních schopností, či např. mírnou poruchou sluchu. Při ztížené komunikaci žák rozumí i mluví, ovšem projevují se subjektivní potíže v komunikaci. Rozvoj řeči může brzdit málo podnětné společenské

prostředí, nedostatek citového přístupu či nesprávné výchovné působení. Důsledkem může být odmítavý postoj dítěte k řeči jako takové i k lidem vůbec. Špatná výslovnost se může projevit jako důsledek poruchy zraku, sluchu, poruch centrálního nervstva či poruch mluvicího ústrojí, motoriky. Poruchy zvuku řeči se u žáků projevují např. jako koktavost, huhňavost, brebtavost. Necitlivý přístup může způsobit i oněmění. Komunikace u dětí školního věku může být narušena neurózami v podobě školní fobie, tiků či mutismu. (Nelešovská, 2005 s. 88-97)

Některé vrozené vady, onemocnění a úrazy mohou zanechat následky a poruchy orgánů. Tyto jevy označujeme jako příčiny somatické. Původ neuróz u žáků bývá zapříčiněn podněty silnými (např. rodinnými konflikty), dlouhodobými nepřítisilnými konflikty (např. rozpor učitel-žák), opakovanými silnými a slabými rozpory, budivými a tlumivými podněty (konflikt mezi dětským přáním a povinností). Prevence školních neuróz vede učitele k posouzení vnitřních podmínek dítěte, stresových školních situací, osobností učitele a sociální roli žáka v kolektivu. (Nelešovská, 2005 s. 94-95)

Neumožnění žákových potřeb vytváří nežádoucí reakce žáků. Jedná se o základní fyzické potřeby (neuspokojení vyvolá neklid, křik, agresi), potřebu bezpečí (neuspokojení vyvolá strach, lítost, vztek, úzkost), sounáležitosti a lásky (neuspokojení vyvolá nejistotu, osamělost, smutek, zbytečnost), potřebu sebeúcty a uznání (neuspokojení se projeví jako pocit méněcennosti, neschopnosti a zbytečnosti), potřebu seberealizace a sebeaktualizace (ztráta smyslu života, identity, nespolutpráce). Reakcí na neuspokojení potřeb bývají stavy od regresi, pasivity, křiku až k agresivitě. (Mešková, 2012 s. 97-104)

Z pozice asistenta pedagoga směrem k žákům se jeví jako interní bariéry nesrozumitelnost psaného nebo mluveného projevu, neadekvátní paralingvistické prostředky, obtížná terminologie, asociační skoky, rychlé či příliš pomalé tempo výuky, neefektivní komunikace, špatně volené organizační vedení. (Mešková, 2012 s. 37-66)

Z hlediska neefektivní komunikace se jeví bariérou skryté poselství, direktivní příkazy, křik, výčitky, moralizování, urážky žáka, ponižování, vyhrožování, obviňování, ironie a řečnické otázky. Neopomenutelnou bariérou ze strany asistenta pedagoga může být chybné posouzení práce, výsledků i chování žáka.

Chybou sociální percepce žáka je např. halo efekt (kdy asistent pedagoga posuzuje žáka podle toho, co se o něm říká), chyba prvního dojmu (unáhlené posouzení), vliv sympatií, pohlaví, chyba projekce (připsání svých motivů žákovi), zjednodušování, nálady a motivační stavy. Důležitou roli hraje také tělesný a psychický stav asistenta pedagoga. (Trpišovská, Vacínová, 2007 s. 82)

Nevhodné prostředí označujeme jako externí bariéry. Je tím myšleno např. nesprávné osvětlení, tmavé brýle, špatné uspořádání lavic, hluk z ulice, rušení žáků či velké teplo v učebně.

3 Porovnání klíčových znaků v pedagogické komunikaci (studentské práce)

Frödrová ve své bakalářské práci uvádí, že mezi hlavní znaky komunikace asistenta pedagoga a učitele patří partnerský vztah založený na respektu. Vztah může být pouze pracovní, ale může přerůst v přátelský. Z toho vyplývají vzájemné interakce a ovlivňování. Na počátku je nutné vymezení kompetencí. Jako další znak komunikace autorka uvádí otevřenost mezi komunikačními partnery, společné konzultace a řešení vzniklých situací, zapojení se do práce v týmu, podobný náhled na komunikaci a cíl, schopnost a ochotu si porozumět. Dále je důležité vymežit si hranice, kam až asistent může zajít a očekávání. Jako další znak úspěšné komunikace autorka uvádí nepřevádět zodpovědnost za vzdělání konkrétního žáka pouze na asistenta pedagoga. Učitel práci asistenta sleduje a poskytuje objektivní zpětnou vazbu. Tím se mohou z asistentova chování vyřadit kontraproduktivní metody výuky. Podstatný rys spolupráce asistenta pedagoga a učitele je udržování pozitivního vztahu a budování týmu. Doporučuje pro asistenty pedagoga vzdělávat se. (Frödrová, 2014, s. 18-27)

Gregorová uvádí ve své diplomové práci jako základní pilíř komunikace asistenta pedagoga a učitele kvalitní spolupráci. Myslí se tím, že učitel je garant výchovně-vzdělávacího procesu, ale společně s asistentem pedagoga vytváří vhodné podmínky pro všechny žáky ve třídě týmovou spoluprací. Ta se vyznačuje vymezením kompetencí, vzájemným respektem a předáváním informací, začleněním asistenta pedagoga do prací ve třídě (administrativa, nástěnky), konzultacemi, střídáním se v dozorech, účastí na schůzkách a poradách, udržováním pozitivního klima ve třídě.

Jako chyby autorka uvádí nepředstavení asistenta pedagoga pedagogickému sboru a žákům, neobjasnění důvodu, proč zde asistent pedagoga je, neujasnění pravidel a kompetencí, neinformovanost asistenta pedagoga, převedení zodpovědnosti za výuku z učitele na asistenta pedagoga, přenechání veškeré práce s třídou na asistenta pedagoga. (Gregorová, 2017, s. 22-30)

Ve své bakalářské práci uvádí Beránková jako klíčové znaky komunikace asistenta pedagoga a učitele představení asistenta pedagoga učitelům i žákům. Je důležité, aby přítomnost asistenta pedagoga byla vítána. Pro správně nastavenou komunikaci je důležitá spolupráce, společné činnosti, vzájemný kontakt a plnění společných úkolů. Autorka uvádí, že spolupráce má být dobrovolná, oba musí chtít, má být založena na rovnosti a důvěře. Učitel a asistent pedagoga by se měli vzájemně podporovat a pracovat na rozvoji a vývoji spolupráce. Asistent pedagoga by se měl podílet na přípravě výuky. Měli by společně konzultovat a plánovat. Učitel má asistentovi pedagoga poskytovat zpětnou vazbu. Jako zásadní bod efektivní komunikace autorka uvádí stejný pohled na metody a organizaci výuky. (Beránková, 2015, s. 12-13)

Hájková ve své bakalářské práci uvádí jako klíčové tyto předpoklady pro dobrou spolupráci a komunikaci asistenta pedagoga a učitele: dobrovolnost, rovnost, sdílený cíl, společná příprava a plánování, zpětná vazba, přesné definování rolí při výuce, vzájemná informovanost.

Dále uvádí chyby, kterých se ve společné komunikaci s asistentem pedagoga dopouští učitelé: nepředstaví asistenta pedagoga ostatním kolegům a žákům, není žákům vysvětleno, proč zde asistent pedagoga je, učitel si nevymezí s asistentem pedagoga role, postavení a kompetence, neplánují společně, nekonzultují, učitel přenáší na asistenta pedagoga zodpovědnost za výuku, asistent pracuje s celou třídou bez učitele.

Také vymezuje chyby, kterých se dopouští asistent pedagoga: asistent kritizuje metody a způsob práce učitele, příliš se snaží prosadit (nebo je naopak příliš pasivní). Asistent pedagoga je nespolehlivý, nepřipravuje se, nemá zájem o práci a nevede dokumentaci. (Hájková, 2013, s. 25-27)

Jehličková ve své diplomové práci uvádí jako klíčové znaky v komunikaci asistenta pedagoga s učiteli řádné představení asistenta pedagoga pedagogickému sboru, žákům i zákonným zástupcům. Je nutné vymezení kompetencí s učitelem, vysvětlení situace žákům. Dále považuje za důležité vysvětlit asistentovi pedagoga metody práce, aby nebyla spíše kontraproduktivní. Asistence má být ve třídě vítána, protože pozitivní vztah je pro kvalitní práci nezbytný. Asistent pedagoga pracuje pod vedením a plánováním učitele. Měli by konzultovat vyučování, činnosti a formy spolupráce. Oba by měli spolupracovat

s poradenským pracovištěm, zákonnými zástupci a předávat si informace. Učitel by neměl na asistenta přeložit zodpovědnost ani ho podceňovat. Vztah mezi asistentem pedagoga a učitelem prochází vývojem a je důležité ho stále posilovat. (Jehličková, 2017, s. 32-34)

Při porovnávání klíčových znaků bakalářských a diplomových pracích pro kvalitní komunikaci mezi asistentem pedagoga a učitelem je zřejmé, že rozhodující znaky se ve většině shodují. Mezi nejdůležitější znaky pro kvalitní komunikaci asistenta pedagoga a učitele je uváděno řádné představení asistenta pedagoga pedagogickému sboru, žákům i zákonným zástupcům, vysvětlení situace, vymezení kompetencí a očekávání, pozitivní vztahy mezi účastníky, vzájemná důvěra a respekt. Asistent pedagoga pracuje pod vedením učitele, který mu vysvětlí formy a metody spolupráce. Učitel a asistent pedagoga se mají společně podílet na přípravě, konzultovat a předávat si informace. Asistent má být spolehlivý a řádně vést dokumentaci. Učitel je garant výuky a nepřenáší zodpovědnost za vzdělávání na asistenta pedagoga.

Praktická část

4 Metodologie výzkumu

V bakalářské práci je použita metodologie kvalitativního přístupu. Data jsou získána polostrukturovaným rozhovorem. Podle Švaříčka a Šed'ové panuje v definování kvalitativního přístupu velká rozrůzněnost v terminologii. Jako zásadní odlišující aspekt se jeví, že každá definice zdůrazňuje jiný znak kvalitativního výzkumu – sběr dat, použitá metoda usuzování, typ dat, způsob analýzy. (Švaříček, Šed'ová, 2014 s. 13)

Podle Hendla jsou přednosti kvalitativního výzkumu získávání podrobného popisu, vzhledu, zkoumání jedince, skupiny, události v přirozeném prostředí. Umožňuje studovat procesy a teorie. Hledá lokální souvislosti. Nevýhody vidí v tom, že výsledky mohou být ovlivněny výzkumníkem. Získaná znalost nemusí být zobecnitelná. Analýza dat a jejich sběr jsou časově náročné. (Hendl, 2016 s. 48)

Švaříček i Šed'ová porovnávají v definicích kvalitativní i kvantitativní výzkum s popisem silných stránek. Oba přístupy nevymezují jako protikladná paradigmaty, ale jako komplementární přístupy. (Švaříček, Šed'ová, 2014 s. 12)

Definice kvalitativního přístupu je podle Švaříčka a Šed'ové proces zkoumání jevů a problémů s cílem získat v autentickém prostředí komplexní obraz těchto jevů založený na sběru dat a vztazích mezi účastníky výzkumu a výzkumníkem. Záměrem je rozkrýt, jak je lidmi chápána a prožívána sociální realita. (Švaříček, Šed'ová, 2014 s. 17)

Nejprve je důležité zvolit téma výzkumu a výzkumnou otázku. Připravené otázky se během výzkumu mohou měnit, upřesnit a doplňovat.

4.1 Etické dimenze výzkumu

Etické dimenze souvisí s obecnými principy. Učitelé, sociologové, sociální pracovníci a psychologové mají zásady v rámci svých asociací. V každém výzkumu je nutné řešit etické otázky. Výzkumník by měl zachovat a udržet důvěrnost dat. K respondentům přistupovat s respektem bez rozdílu, věku, etnických a sociokulturních rozdílů.

4.2 Přípravné práce

Získávání důvěrných dat probíhalo na základě polostrukturovaných rozhovorů. Identifikační údaje všech zúčastněných jsou pozměněny. Některé rozhovory jsem

nahrávala na diktafon. Část respondentů s nahrávkou nesouhlasila, proto jsem jim vyhověla a odpovědi jsem zapisovala. Někteří odpovídali spontánně. Část dotazovaných trvala na tom, že chce otázky předem a odpovědi si promýšleli. Někdo odpovídal emailem. V tabulce jsou uvedeny roky praxe učitelů i asistentů pedagoga. Jsou rozdílné, neboť učitelé pracují nejen s tímto asistentem pedagoga, který vypovídal do bakalářské práce, ale i s jinými různou dobu a naopak. Asistenti pedagoga také pracovali i s jinými učiteli.

Tabulka 1: Učitel U1-U6

Označení	Věk (roky)	Délka praxe (roky)	Délka spolupráce s asistentem (roky)
U1 MŠ	24	2	1
U2 ZŠ 2. třída	41	14	5
U3 ZŠ 3. třída	52	25	8
U4 ZŠ 5. třída	41	19	5
U5 SŠ	42	18	7
U6 MŠ	53	35	1

Tabulka 2: Asistent pedagoga AP1-AP6

Označení	Věk (roky)	Vzdělání	Délka praxe (roky)
AP1	49	střední odborné vyšší	6
AP2	35	Střední	4
AP3	38	Vyučená	2
AP4	42	Bc.	5
AP5	21	Střední	1
AP6	23	Střední	2

4.3 Výzkumný cíl

Cílem bakalářské práce je popsat, jaké formy komunikace jsou používány mezi učitelem, asistentem pedagoga, žákem a zákonným zástupcem v pedagogické komunikaci a možné komunikační bariéry. V teoretické části je čerpáno z literárních, legislativních a internetových zdrojů. V praktické části bakalářské práce jsem na příkladech popsala konkrétní jevy v pedagogické komunikaci zúčastněných.

4.4 Stanovení výzkumných otázek

Výzkumná otázka: Jaké formy komunikace jsou využívány ve vztahu asistent pedagoga, učitel, žák, zákonný zástupce a jaké komunikační bariéry se mohou vyskytnout?

Otázky pro rozhovor:

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?
2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?
5. Má učitel/asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/učitelem?
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?
8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?
9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

4.5 Proces výzkumu a jeho plánování

Podle Šedřové má kvalitativní výzkum určité typické fáze. Upozorňuje, že kvalitativní výzkum je cirkulární. Výzkumník se vrací, jednotlivé fáze realizuje paralelně, překrývají se. Na počátku jsou předpoklady, na konci nově vytvořená teorie. Mezi tím jsou vybírány případy do vzorku, sbírána data, paralelně jsou analyzována a interpretována. Kdykoli je možné se vrátit a modifikovat předcházející fázi. Na rozdíl od kvantitativního přístupu, který probíhá lineárně. (Švaříček, Šedřová, 2014 s. 51)

4.6 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek jsem volila cíleně vzhledem k výzkumnému záměru. Výběr respondentů byl zaměřen na okruh pedagogických pracovníků, kteří mají zkušenost s pedagogickou komunikací, žáky a zákonnými zástupci. Oslovila jsem větší množství respondentů. Někteří přislíbili, ale rozhovor nakonec neposkytli. Další část odpovídala jednoslovně nebo tak krátce, že výpovědi byly nepoužitelné. Ukázalo se, že i přes velké pracovní vytížení byla určitá část oslovených respondentů ochotná k rozhovoru. Byla dána přednost osobnímu jednání, rozhovorům před využitím sociálních sítí. Jako výhodu vnímám osobní znalost vybraných respondentů, jejich bezprostřednost v osobním jednání. Podpora asistenta pedagoga je poskytována dětem, žákům a studentům cizích národností, z odlišného sociokulturního prostředí, s poruchou ADHD, hyperkinetickou poruchou, těžkou dyspraxií, ADHD s impulsivitou a divergencemi v myšlení při zátěži, obtížemi se zaměřením a udržením pozornosti, poruchou autistického spektra (PAS), např. Aspergerovým syndromem s těžkou emoční labilitou, sníženým intelektem, poruchou učení a chování, školní nezralostí. Výzkumný vzorek se skládá z asistentů pedagoga i pedagogů různých věkových skupin, vzdělání i délky praxe. Schůzky s respondenty probíhaly formou polostrukturovaných rozhovorů. Nesly se v přátelské atmosféře ve školním prostředí i mimo školu. Termín a místo rozhovoru byly předem domluveny. Z odpovědí jsem někde použila předem připravené písemné odpovědi zaslané emailem. Některé odpovědi jsem zapisovala nebo zachycovala na diktafon. Data jsem sbírala od podzimu 2017 do října 2018. Měla jsem možnost sledovat vývoj pracovního i lidského vztahu učitele a asistenta v konkrétních případech. I přes počáteční plány se mnohdy situace vyvinula jinak, než respondenti plánovali na začátku výzkumu. Někteří změnili názor, ale nadále byli ochotni odpovídat na mé dotazy. Část respondentů nebyla ochotna výpovědi doplnit. Jedna asistentka pedagoga po roce změnila názor, ale nechtěla, aby její další odpovědi byly v bakalářské práci uváděny. Všechny respondenty jsem respektovala. Výzkum jsem rozdělila na šest výzkumných vzorků (A-F). Pokládala jsem otázky učitelům a asistentům pedagoga. Komunikaci každého vzorku jsem vyhodnotila. Vyhledala jsem klíčové znaky a možné bariéry.

5 Výzkum

5.1 Vzorek A – mateřská škola

Učitelka 24 let, délka praxe 2 roky, délka spolupráce s asistentem pedagoga 1 rok.

Asistentka pedagoga 49 let, vzdělání střední odborné vyšší, délka praxe 6 let.

Tabulka 3: Vzorek A – mateřská škola

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?

Učitel U1

Našel u ní pocit bezpečí a jistoty. Připravuje pro něj konkrétní práci, individuálně s ním prochází, co nevnímá a nestíhá při společné činnosti. Je i sebekritická a spolehlivá. Posílám jí vždy v neděli plán činností na týden a domlouváme se na společném postupu. Společně hodnotíme, co se povedlo a co uděláme jinak. Máme podobné názory.

...můžu ji věřit...je spolehlivá...

Asistent pedagoga AP1

Paní učitelka má moderní metody, partnerský přístup, zajímavé činnosti, děti na ni úžasně reagují a vysloveně ji milují. Dává mi dost volnosti při práci s konkrétním dítětem. Dopředu se radíme o postupech, pečlivě dělá přípravy. Máme skvělou komunikaci mezi sebou. To vidím jako základ. Letos se to povedlo.

...má partnerský přístup...

Tabulka 4: Vzorek A – mateřská škola

2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?

Učitel U1

Hned na začátku jsem řekla, že si chci vést třídu, řízené činnosti a chci, abychom byly jednotné v postupech a výchově směrem k dětem. Posílám jí vždy v neděli plán činností na týden a domlouváme se na společném postupu. Společně hodnotíme, co se povedlo a co uděláme jinak. Trvám na tom, že děti i vzdělávací program vedu já. Asistentka se věnuje konkrétnímu dítěti nebo těm, o které ji požádám. Když tady dítě není, přiděluji jí náhradní práce jako je stříhání šablon na výtvarku, dozor v šatně nebo umývárně. Pokud jednám s rodiči, s dětmi zpívá nebo si říkají třeba básničky.

Asistent pedagoga AP1

V neděli dostanu plán činností na týden. Třeba si zavoláme a domluvíme se, co je potřeba připravit. Můžu vyhledávat nápady na činnosti. Učitelka si ze společných nápadů sama tvoří program. Je to moje nadřízená a řídím se jejími pokyny. Máme podobný náhled na řešení situací, takže mi to vyhovuje. Pracuji individuálně s konkrétním dítětem, zapojuji ho do činností, které by nestíhal. Dovysvětluji to, čemu nerozumí, dělám vizualizaci. Mohla jsem řešit i drobné neshody mezi dětmi. S důležitými informacemi (jako bolí mě břicho), jsem posílala za paní učitelkou. O veškerém dění ve třídě mezi dětmi jsem paní učitelku informovala.

Tabulka 5: Vzorek A – mateřská škola

3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?

Učitel U1

Chci, abychom byly směrem k dětem jednotné v pokynech, názorech, výchově. Rozhodně děti vědí, kdo je paní učitelka. A kdo má hlavní slovo. Někdy zkoušejí se asistentky zeptat, když vědí, že to nedovolím. Ale s důležitými věcmi je stejně odešle za mnou. Asistentka pomáhá v první řadě integrovanému dítěti. Ale pokud ji požádám, pomáhá i jiným dětem.

Asistent pedagoga AP1

Každá paní učitelka učí jinak, má jiný přístup k dětem. Nikdy nezavádím sama nějaká nová pravidla, řídím se pokyny paní učitelky, snažím se vyjít vstříc. Pokud se mi něco nelíbí, беру to tak, že je moje nadřízená. Pokud je vztah na přátelské úrovni, snažím se konzultovat. Někdy ale musím respektovat pokyn. Integrované dítě co nejvíce zapojujeme a děti nám v tom hodně pomáhají. Dávám mu podporu a jistotu. Jeho chování se s asistencí hodně zlepšilo. Když vidím, že se zapojí do her s dětmi, tak se upozadím. Pomáhám i jiným dětem, pokud potřebují. Přijdou si třeba popovídat nebo si o pomoc sami řeknou.

Tabulka 6: Vzorek A – mateřská škola

4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?

Učitel U1

Nevím o žádných úskalích. Můžu jí říct všechno, co potřebuju. A neurazí se...když je to něco, co bych chtěla jinak. Hned na začátku jsem jí řekla, jak si spolupráci představuji. Ale, že práci s asistentkou neznám, byla to první zkušenost...

...když přemýšlím, tak riziko narušení kompetencí učitele. Měli jsme ten požární nácvik, a když asistentka slyšela hoří, tak to zavolala. Ale to jsem měla říct já a řídit to. Byla jsem z toho naštvaná. Pak jsem jí to řekla a ona, že to vykřikla intuitivně...no vznikaly takové situace spíš náhodně, pak jsme si to vyříkaly...je tam strašně tenkej led, co paní asistentka může a co už ne...

Asistent pedagoga AP1

Respektuji v ní svou vedoucí. Má přirozenou autoritu a partnerský přístup. Dává lidem kolem sebe dost volnosti, ale v rámci určitých mezí. Je důsledná a toto chování mi vyhovuje. Za celý školní rok jsme situace řešily vzájemnou domluvou a to fungovalo.

Jako největší komunikační bariéry bych označila neshody s učitelkou, nejednotnost v pokynech vydávaných dětem, předávání neshodných informací. Názorovou nejednotnost. Jako bariéra může být i špatné vyhodnocení situace asistentem, nedostatek empatie, ale i nedostatečné řešení situací, zatajování informací. Také třeba asistentova nezkušenost. Někdy se může jevit jako bariéra nedostatečné pochopení nebo nesplněné očekávání ze strany rodičů. V našem případě by se dala nazvat bariérou nedostatečná znalost českého jazyka ze strany rodičů. Ale snažím se vyjít vstříc vysvětlováním a individuálním přístupem a písemnými vzkazy. V tomto případě myslím došlo k pár drobným nedorozuměním, které jsme si dokázaly vždy vyříkat a nikdo z nás neměl pocit křivdy nebo něco podobného.

...asi vznikaly i drobný nedorozumění. Jako všude....

Tabulka 7: Vzorek A – mateřská škola

5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?

Učitel U1

Je to moje první spolupráce s asistentkou. Trochu jsem se toho bála. Ale sedly jsme si a jsem ráda, že ji tu mám. Oceňuji spolehlivost a práci s dítětem, ke kterému je přidělena.

...čtyři oči víc vidí...

...jedna byla v jiné třídě...po ní se chtělo, aby se věnovala jen tomu dítěti...byla tam špatná komunikace mezi dospělými...každá je jiná...loni u nás byly jasně vymezené pozice, kdo je učitelka a kdo je paní asistentka...děti to věděly...pomáhala vyrábět didaktické pomůcky...byla jsem moc spokojená...ted' jsem tu nová a učitelka s asistentkou jsou sehrané...děti ji říkají taky paní učitelko...přijde mi to zmatený...děti se ptají jí...nejsou jasně vymezené role...a taky není tak akční...ale jsem nová... zvykáme si...

Asistent pedagoga AP1

Je to mladá holčína. Ještě studuje. O práci s dětmi má zájem a baví ji to. Sedly jsme si lidsky i profesně. Pracuji jako asistentka sedmý rok. Každý rok jsem měla jinou paní učitelku a i ta práce je každý rok jiná. Některá chce, aby se asistentka věnovala jen „svému“ dítěti a do ničeho jiného se nepletla. Jiná paní učitelka vítá aktivitu, pomoc v přípravě s materiály, občasný dozor, práci ve skupinkách, dovolí i komunikaci s ostatními dětmi. Ve své práci jsem se setkala i s učitelkou, která záměrně vytvářela nepříznivé klima ke spolupráci ve třídě a naše spolupráce byla velice obtížná. Některým učitelkám asistent ve třídě vysloveně vadí. Některé s asistentem jednají jako se sluhou, nic s ním nekonzultují, pouze vydávají příkazy.

...každý rok byl jiný, letos se to povedlo...

Tabulka 8: Vzorek A – mateřská škola

6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?

Učitel U1

Tak určitě ano. To zlepšení je viditelné. Mám víc času zabývat se celou skupinou. Když se sekne a asistentka tu není, tak se nemůžu dlouho individuálně zabývat jedním dítětem. On v ní vidí, že je tu pro něj a komunikuje víc s ní. Taky když tu není, tak on se mnou nechce moc mluvit.

...treba truceje, sedí na zemi čelem ke zdi a s nikým nemluví...

Asistent pedagoga AP1

Hodně záleží, jak si sedne lidsky asistent pedagoga s učitelem, s integrovaným žákem a s ostatními dětmi. Také jaký má vztah s rodiči. Pokud může mluvit i s ostatními rodiči, tak jaký má vztah s nimi.

.... je to jako u doktora. Někdo se pokyny a doporučením řídí, někdo nedbá a někdo ještě nadává...

Tabulka 9: Vzorek A – mateřská škola

7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?

Učitel U1

...Asistentka s matkou mluví každý den osobně. Někdy ji řeknu, co je potřeba domluvit. Má víc času a matka s ní mluví radši než se mnou...

Asistent pedagoga AP1

Každý den ráno přebírám dítě od zákonného zástupce a opět dítě při odchodu ze školního zařízení předávám. Komunikujeme ústně. Předávám veškeré organizační informace, ale i o chování dítěte během dne. Vzhledem k tomu, že zákonní zástupci jsou cizinci a matka nesleduje nástěnku, předávám jí vždy na lístku psané informace. Ona tuto komunikaci vítá. Je to nadstandardní individuální péče.

Tabulka 10: Vzorek A – mateřská škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?

Učitel U1

Rodič je neutrální k personálu školky. Snaží se, ale často nerozumí. Je tu jazyková bariéra. Matka je k dítěti hodně benevolentní a nedůsledná. V názorech na výchovu se rozcházejí. Asistentka má na matku víc času a může se jí víc věnovat. Komunikují spolu. Ostatní rodiče vědí, že není Čech, ale nemají s tím problém.

...Matka spíš mluví s asistentkou. Od ní informace vezme líp...

Asistent pedagoga AP1

Matka se snaží, ale občas nerozumí. Není k dítěti důsledná. Pokud chlapec nechtěl do školky, vzala ho domů. Teď už tahle situace vůbec nenastává. Někdy na školku přenášela i práci z logopedické poradny. V rámci možností vyhovíme, ale vysvětlujeme, že musí doma pracovat taky. Ona tvrdí, že doma dítě nechce. Komunikujeme ústně i přes lístečky. Nástěnku s informacemi nesleduje (možná nerozumí). Se mnou matka mluví a individuální přístup oceňuje. Je vidět snaha domluvit se.

...Matka se mnou na konci školního roku mluvila a ptala se, jestli budu i další školní rok. Když jsem řekla, že ano, byla ráda. A já taky. Pro mě úžasná zpětná vazba.

Tabulka 11: Vzorek A – mateřská škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

Učitel U1

Určitě by se ten vztah ještě nějak vyvinul, ale už jsme každá jinde. Udržujeme přátelský vztah.

Asistent pedagoga AP1

Vztah i pracovní musí být postavený na důvěře. Pokud si učitel a asistent věří a chtějí oba spolupracovat, tak to funguje. Ono je vždycky, co vylepšit, ale musí chtít všichni zúčastnění. Ten pracovní vztah se vyvíjí. Je potřeba na něm stále pracovat.

5.1.1 Hodnocení vzorku A

Učitelka i asistentka pedagoga se vzájemně respektují. Na počátku spolupráce učitelka sdělila asistentce pedagoga své požadavky a očekávání. Byla domluvena jasná pravidla, jak v komunikaci mezi nimi, tak v komunikaci s dětmi. Jako nejdůležitější obě uznávají jasné vedení učitelkou, jednotné metody ve výchově, udržení klidné, pohodové atmosféry ve třídě, mají rozdělené kompetence v komunikaci s rodiči. Učitelka oceňuje na asistenci pedagoga spolehlivost, spolupráci a sebekritiku a schopnost reflektování výsledků dítěte. Asistentka pedagoga si cení partnerský přístup učitelky a je spokojená s jejím vedením. Pokud vznikne nějaké drobné nedorozumění, učitelka si dovede říct, co potřebuje, situaci řeší. Asistentka pedagoga dovede pokyn přijmout a pravidla učitelky respektuje. Vzhledem k tomu, že mají hodně podobný náhled na formy výchovy, styl vedení dětí, rozumí si profesně i lidsky a dovedou spolu komunikovat, cítí se obě ve třídě příjemně. Vztah učitelky a asistenta pedagoga je pro atmosféru ve třídě klíčový. Učitelka pomoc asistenta pedagoga ve třídě vítá a oceňuje ji jako přínos pro integrované dítě i ostatní děti ve třídě. S rodiči integrovaného dítěte komunikuje převážně asistentka pedagoga. Práci asistentky pedagoga vítají i rodiče integrovaného dítěte i ostatních dětí. Při porovnání práce s jinými asistentkami učitelka vnímá velké rozdíly v komunikaci. V případě asistentky pedagoga z vedlejší třídy vnímá komunikaci jako nedostatečnou. Ve své loňské třídě si nastavila s asistentkou pedagoga pravidla a byla s komunikací spokojená. V současné třídě je sehraná původní učitelka s asistentkou pedagoga a nová učitelka si teprve vymezuje komunikací pravidla. Asistentka pedagoga má zkušenost s více učitelkami. Setkala se se vstřícnými učitelkami, které ve třídě vítaly její pomoc i s učitelkami, které jí vymezily místo u konkrétního dítěte a do dalšího dění nesměla zasahovat.

Učitelka i asistentka pedagoga byly ochotné k rozhovorům a případné dotazy doplnily. Ve školství obě pracují i nadále.

Za nejdůležitější znaky komunikace vzorku A lze považovat jednotnost ve vedení dětí, v názorech na výchovu, používání stejných výukových forem a metod, partnerský přístup, důvěru, spolehlivost, potřebu rozumět si lidsky i profesně.

Za bariéry lze považovat: narušení kompetencí učitele ze strany asistenta pedagoga, nedorozumění, nedůvěra, nespolehlivost asistenta pedagoga, nedůvěra žáka v asistenta

pedagoga, nevyřešené kompetence, nenastavení pravidel, nejednotnost v názorech, nedostatek vzájemného respektu, lidské a profesní neshody, nedůslednost, nedostatečná znalost českého jazyka rodičů, nedostatek empatie, nesprávné vyhodnocení situace, názorová nejednotnost, nadřazená role učitele, narušený vztah učitele, žáka, asistenta pedagoga a zákonných zástupců. Nezájem učitele nebo asistenta pedagoga o pedagogickou činnost, neochota pracovat na zlepšení vztahů.

5.2 Vzorek B – základní škola

Učitelka ve 2. třídě základní školy, věk 41 let, délka praxe 14 let, spolupráce s asistentem pedagoga 5 let.

Asistentka pedagoga 35 let, střední vzdělání, délka praxe 4 roky.

Tabulka 12: Vzorek B – základní škola

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?

Učitel U2
Jako zásadní vnímám důvěru mezi učitelem a asistentem pedagoga, ochotu domluvit se na společném postupu při řešení problémů, které mohou nastat, sdílení postřehů mezi učitelem a asistentem. <i>...může přijít učitel nebo asistent a říct si všechno mezi sebou a je potřeba, aby to fungovalo.....</i>
Asistent pedagoga AP2
<i>...pro mě je důležité, aby mě učitelka ve třídě chtěla. Aby pro mě byla oporou, komunikovala se mnou, neshazovala mě před žáky a nesoupeřila se mnou o přízeň žáků. Abych jí mohla věřit...</i>

Tabulka 13: Vzorek B – základní škola

2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?

Učitel U2

Vysloveně jsme si nesedly a neříkaly, bude to takhle a takhle. Sešly jsme se dvě osoby a obě jsme k té druhé cítily respekt. Domluvily jsme se, že to zkusíme intuitivně a budeme si všechno říkat v průběhu podle potřeby. A mám pocit, že to fungovalo. Já už jsem s asistentkou pracovala a měla jsem jasnou představu, jak pravidla nastavit tak nějak nenásilně.

...já jsem ty pravidla na začátku nestanovila striktně, to ne, vyplynulo to hezky přirozeně...

Asistent pedagoga AP2

...já jsem tam přišla s přirozeným respektem k paní učitelce, myslela jsem, že mi řekne, co potřebuje. A byla jsem ochotná se učit a řídit se jejími pokyny. Tak ty pravidla asi vyplynuly tímhle způsobem...vždycky mi řekla, co si o tom myslí a dala prostor, abych se taky mohla vyjádřit...o všem jsme spolu mohly mluvit...řešily jsme to prostě spolu...

Tabulka 14: Vzorek B – základní škola

3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?

Učitel U2

...nikdy jsem jí nic nenařizovala, tady v první nebo druhé třídě ještě mají děti z paní učitelky přirozený respekt, pak vývojem, když jsou větší, tak už je to horší...takže nás braly tak trochu jako obě paní učitelky...i když věděly, kdo je taková ta hlavní paní učitelka, tak si k asistentce chodily pro pomoc...a pomáhala i žákům s pomalejším tempem, mohly jsme je rozdělit na skupiny a každá dělala něco jiného nebo i pomoc se sebeobsluhou....

Asistent pedagoga AP2

...pomáhala jsem podle potřeby svěřenému žákovi nebo podle instrukcí paní učitelky i jiným...mohla jsem komunikovat se všemi...

Tabulka 15: Vzorek B – základní škola

4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?

Učitel U2
<i>...pro integrovaného žáka byl kritický např. konec školního roku nebo období kolem Vánoc...to už byl unavený...říkal například zítra mě bude bolet hlava, budu doma... někdy si i vymýšlel situace, které nenastaly a matka se chodila do školy ptát....s paní asistentkou jsme vysvětlovaly a předkládaly důkazy...někdy jsem narážela na to, že nám ze strany matky nebylo dostatečně věřeno...že neděláme všechno, co bychom mohly dělat...</i>
Asistent pedagoga AP2
<i>...úskalí... možná vzniklo nějaké nedorozumění spojené s poruchou žáka, se zkresleným vnímáním, s tím, že reaguje nepřiměřeně na určité podněty... a z matky jsem měla pocit, že chce mluvit pouze s paní učitelkou...váha slova asistentky pro ni nebyla dostatečná...a často jsem se setkala s tím, že synovi taky předkládala takovou upravenou</i>

Tabulka 16: Vzorek B – základní škola

5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?

Učitel U2
<i>...já osobně jsem měla...byla jsem připravená, věděla jsem, co to obnáší....obě zkušenosti byly příjemné, rozuměly jsme si, mohla jsem se spolehnout...ani jsme nemusely řešit, co si děti můžou k asistentkám dovolit....</i>
Asistent pedagoga AP2
<i>...hodně záleží na učitelce (mám zkušenost pouze s ženami), jak nastaví pravidla...jestli děti mají paní asistentku poslouchat nebo ne...taky ty menší děti prostě nějaký respekt mají, ale čím jsou větší (tak kolem 3. třídy), tak už poslouchat nechtějí...oni pak už vědí, kdo má jaké pravomoci...</i>

Tabulka 17: Vzorek B – základní škola

6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?

Učitel U2

Přítomnost asistenta pedagoga vnímám jako přínosnou jak pro učitele, tak pro žáky. Poskytuje pomoc žákům s pomalejším tempem, umožňuje vykonávání více činností v průběhu vyučovací hodiny, pomáhá některým žákům se sebeobsluhou nebo s orientací ve škole.

Asistent pedagoga AP2

Jako asistent pedagoga pomáhám chlapci zprostředkovávat kontakt s okolím a pomáhám řešit jeho případná nedorozumění. Asistent je přínosem spíš asi pro integrovaného žáka než pro třídu celkově.

Tabulka 18: Vzorek B – základní škola

7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?

Učitel U2

...Asistentka vedla komunikační deník. Po dohodě s matkou nyní do deníku zapisuji já. Matka si vyžádala komunikaci s učitelem. Asistentka zapisuje a vlepuje informace do úkolníčku. Také s matkou mluví každý den osobně a mají kontakt telefonem.

Asistent pedagoga AP2

...komunikujeme ústně, každý den matku vidím při předávání chlapce. Matka omlouvá telefonicky. Můj kontakt má. Nejprve jsem psala komunikační deník já, ale pak po dohodě zapisuje do deníku paní učitelka. Matka dává přednost komunikaci s paní učitelkou.

Tabulka 19: Vzorek B – základní škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?

Učitel U2

...s maminkou si můžeme domluvit schůzku, pokud je potřeba. Asistentka každý den chlapce přebírá a předává, tak matka může mluvit s ní, ale matka spíš komunikuje s pedagogy. Je možné komunikovat i po telefonu, rodiče mají na mě kontakt. Pokud sdělují nějaké informace, rozesílám emaily. Žáci mají úkolníčky, kam také vlepujeme informace. Integrovaný žák má navíc komunikační deník, kde si s matkou sdělujeme, jak chlapec situace prožívá, shrneme každý týden, poukážeme na úspěchy, chování, posun a co je třeba procvičit.

Asistent pedagoga AP2

S matkou se vidím u předávání chlapce. Informuju ji spíš o organizačních věcech. Chce mluvit vždy s učitelkou. Slovo asistenta pro ni nemá žádnou váhu.

Tabulka 20: Vzorek B – základní škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

Učitel U2

...asi bych ze strany rodiče integrovaného žáka přivítala větší důvěru v práci učitele i asistenta pedagoga...

Asistent pedagoga AP2

...spolupráce s paní učitelkou byla výborná. Tam to fungovalo, nevím, co by se tam dalo zlepšit. Ale ve vztahu s maminkou jsem postrádala důvěru a často jsem cítila, že mě shazuje i před integrovaným dítětem...

5.2.1 Hodnocení vzorku B

Učitelka i asistentka pedagoga si navzájem důvěřují a respektují se. Asistentka pedagoga je ve třídě vítána. Pravidla byla vytvářena průběžně dle situací, které nastaly. Jsou spolu schopny konzultovat i řešit. Asistentka pedagoga učitelku respektuje jako svou nadřízenou, pracuje střídavě podle intuice i podle instrukcí. Komunikuje se všemi žáky. Asistentka pedagoga i učitelka pocítují nedostatek důvěry ze strany žáka i matky. S matkou komunikuje spíše učitelka nebo ředitelka školy. Učitelka má předchozí dobrou zkušenost se spoluprací s asistentkou pedagoga ve třídě. Asistentka pedagoga má také zkušenosti s jinými učitelkami. Učitelka vnímá asistentku pedagoga ve třídě jako přínos pro učitele i žáky. Ke každodenní komunikaci se zákonným zástupcem je používán komunikační deník. Také je možná předem domluvená schůzka. Další možnost komunikace je telefonem nebo emailem. Asistentka pedagoga komunikuje s matkou osobně nebo telefonem. Možnosti zlepšení komunikace by učitelka i asistentka pedagoga uvítaly ve vztahu s žákem i zákonným zástupcem.

Učitelka i asistentka pedagoga byly vstřícné a trpělivě doplňovaly dotazy. Ve školství pracují nadále.

Za nejdůležitější znaky komunikace vzorku B lze považovat důvěru, ochotu domluvit se, sdílení postřehů, vzájemnou podporu, nesoupeření o přízeň žáků, neshazování se navzájem, vzájemný respekt, průběžné nastavení pravidel, ochotu učit se a budovat pracovní i lidský vztah, ochotu konzultovat, zájem o děti i práci, spolehlivost.

Za bariéry lze považovat: nedůvěru, neochotu ke sdílení, soupeření o přízeň žáků, nekomunikaci mezi sebou, neochotu domluvit se, nerespektování se lidsky i profesně, nezájem o pedagogiku, nedostatek empatie, nevymezení pravidel, neochotu posilovat vztahy, nedůvěru ze strany žáka i matky v učitelku a asistentku pedagoga.

5.3 Vzorek C – základní škola

Učitelka ve 3. třídě základní školy, věk 52 let, délka praxe 25 let, spolupráce s asistenty pedagoga 8 let.

Asistentka pedagoga 38 let, vyučená, délka praxe 2 roky.

Tabulka 21: Vzorek C – základní škola

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?

Učitel U3

Jsem ráda, že tady asistentku mám. Ve třídě je spousta problematických dětí a k tomu velký počet. Zásadní pro mě je, že pracuje podle pokynů, vyhoví mi, pomáhá mi.

...každá ruka dobrá...

Asistent pedagoga AP3

S paní učitelkou si rozumíme, pomáhám ji, co si řekne, co je potřeba, sedly jsme si, to je pro mě důležité, ne všude to funguje.

Tabulka 22: Vzorek C – základní škola

2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?

Učitel U3

Asistentka mi hodně pomáhá. Pracuje podle zadaných pokynů, to jsou asi naše pravidla.

Asistent pedagoga AP3

Každá učitelka to chce jinak. Tady v té třídě pracuju podle pokynů paní učitelky. Ve školství nejsem dlouho a je to moje nadřazená.

Tabulka 23: Vzorek C – základní škola

3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?

Učitel U3

Jako učitelka považuji za důležité, aby komunikace probíhala každý den. Pravidelně paní asistence říká, jak bude hodina probíhat, jaké metody použijeme, jestli bude test. Taky pomáhá jiným žákům individuálně. Asistentka mi dává zpětnou vazbu, jak žák pracuje. Podle toho ji požádám o změnu činnosti nebo o pomoc jinému žákovi.

Asistent pedagoga AP3

S paní učitelkou si rozumíme. Paní učitelka si řekne, co potřebuje. Pomáhám jí. Docela jsme si sedly. Pomáhám hlavně tomu jednomu, ale i jiným.

Tabulka 24: Vzorek C – základní škola

4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?

Učitel U3

Ve třídě je spousta problematických dětí a k tomu velký počet. Taky záleží, jaká ta asistentka je. Připravuju práci pro děti a bála jsem se, že teď i pro asistentku. Ale nakonec jsem ráda, že mi pomůže. Děti jsou ze sociálně slabších rodin, mají i své individuální problémy. Je tu taky hodně Romů. Není to jednoduché.

Asistent pedagoga AP3

Trvám na dokončení zadaných úkolů. Je to dost těžké. Žák rozumí, ale spíš nechce. Někteří rodiče nereagují na výzvy školy a nekomunikují. Nevěděla jsem, co všechno budu muset řešit. Někdy je to hodně stresující. Hodně starostí a moc peněz za to taky není, ale je tady velká nezaměstnanost a málo pracovních příležitostí.

Tabulka 25: Vzorek C – základní škola

5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?

Učitel U3
<i>Mám zkušenosti i s jinými asistentkami.</i>
Asistent pedagoga AP3
Mám zkušenosti s jinými učitelkami v jiných hodinách. Některé jsou v pohodě. V některých hodinách pracuju přesně podle pokynů, jak to učitelka chce. Je to moje nadřízená.

Tabulka 26: Vzorek C – základní škola

6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?

Učitel U3
Z mého pohledu je každý další pracovník ve třídě potřebný. Každý malý pokrok si cením.
Asistent pedagoga AP3
Řekla bych, že ano. Je hodně dětí, co pomoc potřebují.

Tabulka 27: Vzorek C – základní škola

7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?

Učitel U3
Asistentka využívá hlavně osobní kontakt.
Asistent pedagoga AP3
S rodiči mluvím jen osobně. Ostatní rodiče se o asistenty nezajímají.

Tabulka 28: Vzorek C – základní škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?

Učitel U3
Na naší škole je velký počet rodin sociálně slabých. Nemají počítač ani zavedený internet, takže nečtou zprávy. Rodiny nezměníme. Některým rodičům vadí romské děti ve třídě. Přítomnost asistentů spíš neřeší.
Asistent pedagoga AP3
Záleží na asistentovi, jak se se situací vypořádá. Rodiče často nechtějí slyšet, že asistent je asistent pedagoga, ne osobní asistent jejich dítěte. Někteří rodiče nekomunikují a nereagují na výzvy. Ostatní rodiče se o asistenty nezajímají.

Tabulka 29: Vzorek C – základní škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

Učitel U3
<i>Už spolu nepracujeme. Každý malý pokrok je úspěch. Ale ne vždy se to povede.</i>
Asistent pedagoga AP3
<i>Už ve škole nejsem.</i>

5.3.1 Hodnocení vzorku C

Učitelka vítá pomoc ve třídě, vyžaduje však od asistentky pedagoga práci podle svých pokynů. To jsou základní pravidla jejich komunikace. Asistentka pedagoga učitelku respektuje jako nadřízenou. Učitelka asistentku pedagoga předem informuje, jak bude vyučování probíhat a jak budou pracovat. Asistentka pedagoga nemá prostor pro využití vlastního přístupu. Vyhýbá se názorovým střetům s učitelkou. Pomáhá svěřenému žákovi podle pokynů učitelky, někdy i jiným žákům. Učitelka chce ve třídě pomoc, ovšem asistentce pedagoga důvěru v samostatné rozhodování nedává. Ve třídě pracují pod tlakem velkého počtu žáků a žáků problematických. S některými rodiči není dobrá spolupráce. Asistentka pedagoga uvádí, že práce je stresující. Není spokojena ani s platem. Předchozí zkušenosti s jinými učiteli nemá, pouze srovnání s jinými vyučujícími v jiných hodinách výuky. S rodiči využívá osobní kontakt. Učitelka má předchozí zkušenosti s asistenty pedagoga, ale neuvádí jaké. Učitelka má pocit, že takto by měla komunikace mezi

asistentem pedagoga a učitelem fungovat, ale asistentce tento stav přestal vyhovovat. Nejsou schopny najít řešení. Obě se shodují, že spolupráce s některými rodiči není na dobré úrovni. Obě vnímají svou práci jako stresující a pod tlakem. Učitelka vítá i malý pokrok, ale s celkovou situací není spokojena. Rozhovory už doplňovat nechce. Ve školství pracuje nadále. Jejich pracovní vztah prošel vývojem. Asistentka pedagoga začínala pracovat s respektem a snahou podřídit se direktivnímu vedení. Po určité době změnila názor a tento pracovní vztah jí přestal vyhovovat. Odpovědi změnila, nechtěla však do bakalářské práce více uvádět. Ze školství odešla. Neuspokojoval ji pracovní vztah, velký stres, odpovědnost a velké pracovní vytížení. Toto je negativní příklad z praxe, na kterém lze demonstrovat rizika pedagogické komunikace, vzájemných vztahů. Je zde naznačeno „vyhoření“ učitelky. V komunikaci převažují negativa nad pozitivy.

Za nejdůležitější znaky komunikace vzorku C lze považovat direktivní vedení asistentky pedagoga ze strany učitelky. To jsou hlavní pravidla komunikace mezi nimi. Práce pod tlakem, stres, nedůvěra.

Za bariéry lze považovat: direktivní vedení ze strany učitelky, práce pod tlakem, nedůvěra, velký počet žáků ve třídě, problematičtí žáci, nedostatečná spolupráce s rodiči, stres, velká odpovědnost a pracovní vytížení, neschopnost řešit aktuální komunikační problémy mezi učitelem a asistentkou pedagoga a pracovat na funkčním pracovním vztahu.

5.4 Vzorek D – základní škola

Učitelka v 5. ročníku základní školy, věk 41 let, délka praxe 19 let, spolupráce s asistentem pedagoga 5 let.

Asistent pedagoga 42 let, Bc., délka praxe 5 let.

Tabulka 30: Vzorek D – základní škola

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?

Učitel U4

Pro mě je zásadní, že se s asistentem shodnu na jednotných postupech v komunikaci se žákem. Tam jde o to, že musíme být jednotní.

Asistent pedagoga AP4

Hlavně si rozumět, a aby to bylo přínosný pro děti. Asi vzájemný pochopení. Aby pochopila jedna druhou, aby věděla, co chce.

Tabulka 31: Vzorek D – základní škola

2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?

Učitel U4

Pravidla jsem nestanovila. Ona už u chlapce pracovala o rok dřív, než jsem přišla já, tak věděla jak na to.

Asistent pedagoga AP4

My žádám pravidla, kterými by se řídila naše komunikace nemáme. Jednám intuitivně. Snažím se vyslechnout, neunáhlit se v řešení, neublížit a ovládat se.

Tabulka 32: Vzorek D – základní škola

3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?

Učitel U4

Ani v komunikaci se žáky jsme si nestanovily pravidla. Vyplynulo to za provozu. Situace jsme řešily aktuálně.

Asistent pedagoga AP4

U integrovaného dítěte dělám dopomoc prvního kroku, motivuju, dovysvětluju. Pomáhám nejen integrovanému žákovi, ale i ostatním. V naší třídě je více dětí s poruchami učení. Problémy řešíme aktuálně. Předem s kým můžu mluvit a s kým ne, jsme si neříkaly. Jedu si podle svého. Ale u jiný učitelky dělám, co řekne.

Tabulka 33: Vzorek D – základní škola

4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?

Učitel U4
<i>Žák má diagnostikovanou poruchu chování. Z toho spíš potřeba někdy poskytnout žákovi relaxační zónu. Tam mohou vznikat nedorozumění mezi tím jedním žákem a ostatními. Vyplývá to z jeho poruchy. Jinak bych neřekla.</i>
Asistent pedagoga AP4
<i>Úskalí, nevím, snad jen, že matka už chodí do práce, tak s ní není možné tolik komunikovat.</i>

Tabulka 34: Vzorek D – základní škola

5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?

Učitel U4
<i>Mám zkušenost pouze s jednou asistentkou. Jsme spolu už pár let a rozumíme si.</i>
Asistent pedagoga AP4
<i>U té první učitelky jsme hledaly cestu. Pro obě to bylo nové. Ani jedna jsme nevěděly, jak na to. U mojí učitelky, tam jednám naprosto intuitivně, trochu selským rozumem. A je to bezproblémový. Ale u jiný, tam dělám, co mi řekne. Jednou jsme měli suplování na tělocvik a já mu řekla, že bude sedět. To jediný na něj v tu chvíli platilo. A ona mu to dovolila. No, to jsem byla fakt našťvaná.</i>

Tabulka 35: Vzorek D – základní škola

6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?

Učitel U4

Asistent je zde potřeba jak pro určeného žáka, tak i pro třídu a pro mě rozhodně také.

Asistent pedagoga AP4

No, myslím, že je spíš přínosem pro toho učitele. Pro dítě do určitý míry ano, ale ne úplně. Je to hodně individuální a určitě není přínosná ta plná podpora. Ono to dítě toho začne pak zneužívat. Co mám já zkušenosti, je to pak kontraproduktivní. Někdy je to přínosný i pro ty ostatní slabší děti, co nárok na asistenci nemají.

Tabulka 36: Vzorek D – základní škola

7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?

Učitel U4

Asistentka jedná s matkou osobně nebo emailem.

Asistent pedagoga AP4

Dřív jsem byla s matkou v denním kontaktu. V současné době nastoupila do práce, tak spolu už tak často nemluvíme. Využíváme emaily nebo osobní kontakt.

Tabulka 37: Vzorek D – základní škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?

Učitel U4

Je nutné s rodiči komunikovat a seznámit je s problematikou třídního kolektivu. Vzniklý problém řešit okamžitě. Komunikace musí být pravidelná, nejlépe podložená komunikačním deníkem. S touto konkrétní matkou je komunikace bezproblémová.

Asistent pedagoga AP4

Spolupráce s rodičem je dobrá. Matka přiznává, že problémy jsou, škole předává veškeré lékařské zprávy. Rodiče ostatních žáků byli nejprve dost znepokojeni, ale pak se situace zklidnila.

Tabulka 38: Vzorek D – základní škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

Učitel U4
<i>My máme komunikaci dobrou. Nic mě nenapadá.</i>
Asistent pedagoga AP4
<i>S rodiči minulého dítěte byla komunikace super. Teď mám nový dítě, tak se ořukáváme. S učitelkama taky nemám problém. Asi mám štěstí na lidi.</i>

5.4.1 Hodnocení vzorku D

Učitelka i asistentka pedagoga se shodují, že je důležité shodnout se lidsky i profesně na společných postupech, být jednotní, mít pochopení, porozumění. Hlavní pro obě je, aby jejich komunikace byla přínosná pro děti. Pravidla si stanovily operativně během spolupráce. Komunikace se daří, problémy jsou schopné a ochotné spolu řešit. Učitelka má zkušenosti pouze s jednou asistentkou pedagoga. Hodnotí ji jako výbornou. Asistentka pedagoga srovnává spolupráci s učiteli jiných předmětů. Setkala se i se situací, kdy s jinou učitelkou nebyly jednotné ve vedení. S matkou jedná osobně nebo emailem. Spolupráce je uspokojivá. Ostatní rodiče situace nejprve znepokojovala, vysvětlením se zklidnila. Jako zlepšení komunikace se jeví okamžité řešení problému a informovanost. Asistentka pedagoga uvádí, že byla se stavem komunikace spokojena. Nyní má jinou učitelku a poznávají se.

Za nejdůležitější znaky v komunikaci vzorku C lze považovat porozumění lidské i profesní, vzájemné pochopení, jednotnost v postupech, výchově, komunikaci se žákem, přínos komunikace pro žáka, snaha budovat pracovní vztah. Dále vyslechnout názor, neunáhlit se v řešení, neublížit, ovládat se. Problémy řešit aktuálně, informovat.

Za bariéry lze považovat: nejednotnost, nepochopení se, nezájem o děti, psychologii, pedagogiku, nedodržení stanovených pravidel, nedání prostoru k vyjádření se, unáhlená řešení, neovládání se, záměrné či nezáměrné ubližování, nevhodná dopomoc, nedostatečné vysvětlení integrovanému žákovi, zaneprázdněnost zákonných zástupců, nezájem pracovat na vztazích, neinformovanost, odkládání řešení konfliktů.

5.5 Vzorek E – střední škola

Učitel ve 3. ročníku střední školy, věk 42 let, délka praxe 18 let, spolupráce s asistentem pedagoga 7 let.

Asistent pedagoga 21 let, střední vzdělání, délka praxe 1 rok.

Tabulka 39: Vzorek E – střední škola

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?

Učitel U5

...abychom si vzájemně rozuměli a vyhověli v té komunikaci, možná si trochu dovysvětlit, jak by to mělo vypadat, co kdo od koho očekává...vymezit si kompetence a zároveň si jako vyjít vstříc...

Asistent pedagoga AP5

Jako zásadní jsem vnímal učitelova přání a moje povinnosti vůči studentovi i učiteli. Vždy jsem se snažil tomu učiteli vyjít vstříc, ať už se jednalo o práci v hodině i mimo ní. Snažil jsem se, aby spolupráce probíhala bez zádrhelů, aby to nebylo pro někoho z nás nepříjemné.

Tabulka 40: Vzorek E – střední škola

2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?

Učitel U5

...asi nemáme nějaká striktní pravidla...asistenti nezasahují do výuky...asistenti akceptují náš přístup a jsou opravdu pomocnou rukou studentů...nemáme nic zásadně stanoveného...asistent přijímá to, co vychází z toho učitele...

Asistent pedagoga AP5

...jistá nepsaná pravidla, že kolega nepotopí kolegu...domluva o zadané práci...vzájemná vazba z hodin...pravidelné hlášení mé nepřítomnosti v hodině...nejméně rušit učitele při hodinách a narušovat průběh výuky...

Tabulka 41: Vzorek E – střední škola

3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?

Učitel U5

V naší hodině odborných předmětů se spolu normálně baví, normálně se dohodnou, co je potřeba udělat...nepotřebujeme vymezit nějaké jiné formy...určitě se věnuje pouze tomu svěřenému studentovi a směrem k ostatním vůbec nezasahuje, prostě je u daného studenta a výuku nijak jinak neovlivňuje...někdy máme i takovou dohodu, že když to jsou věci jednodušší a studenti to zvládnou, tak do toho asistent nevstupuje vůbec, odchází z hodiny a nechá to na učiteli, někdy je takhle ten proces lepší...některé úkoly zkouší asistentka taky dělat a spolu se studentem si radí a řeší ten úkol vzájemně...

Asistent pedagoga AP5

Pravidla s ostatními studenty ...byl jsem pedagogický pracovník a podle toho se ke mně také chovali...ale komunikace byla, myslím si, více otevřená, neboť to byli takřka mí vrstevníci.

Tabulka 42: Vzorek E – střední škola

4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?

Učitel U5

...nemám pocit, že by se tam někde něco dělo, díky tomu našemu režimu, co máme ve škole to probíhá bez nějakých překážek, že to vykomunikujeme vzájemně...a já osobně tam necejtím nějaký problém v rámci vzájemné komunikace...rozhodně v mých hodinách k tomu nedochází...docela teď s touhle paní asistentkou to dobře funguje...vypadá to, že si sedli, a tím pádem jsme schopni se domluvit v celé té trojici....

Asistent pedagoga AP5

Občas došlo k drobným neshodám...náhlá změna učebny, změna rozvrhu...nedorozumění ohledně postupu práce...nebo když jsem opustil učebnu a byl využitý na jinou práci, studenta to stresovalo...občas se stalo, že nějaká informace byla špatně předána a následně zpracována, ať už z mé strany nebo ze strany vyučujícího...nedostatečná důvěra žáka v učitele nebo asistenta...získání důvěry a respektu studenta je jeden z nejnáročnějších úkolů asistenta, ale dělal jsem to s nejlepším vědomím a svědomím...

Tabulka 43: Vzorek E – střední škola

5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?

Učitel U5

Už se nám to tady prostrídalo. My jsme měli asistenty takový, který se to učili a třeba byli zdatnější v rámci těch odborných předmětů, poradit, ale na druhou stranu, zase měli menší zkušenosti, co se týká psychologie, tam třeba to trošku vázlo. V prvním ročníku byla asistentkou naše bývalá studentka, ta uměla poradit, co se týká odborných předmětů. Když vezmu toho asistenta z loňska, tak tam to nefungovalo tom směru, že byl moc hodnej a taky se hodně upozadil, takže neprosadil, co bylo potřeba...

Asistent pedagoga AP5

Byla to moje první zkušenost ve školství i s asistencí vůbec. Můžu porovnat jen spolupráci s jinými učiteli v různých hodinách. Snažili jsme se, aby to fungovalo, co nejlíp a nesetkal jsem se s nějakým odmítavým postojem. Dávají všem žákům takové možnosti, aby si nikdo nepřipadal vyčleněný.

Tabulka 44: Vzorek E – střední škola

6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?

Učitel U5

...no to je diskutabilní. Pro třídu jako celek nevím. Myslím si, je, jako v rámci mých hodin je nerušivým elementem. Někdy je to sporné. Když ten asistent se neumí stáhnout zpátky a nenechá tu třídu fungovat, tak je to problém. Třeba o přestávce si potřebují studenti odpočinout a vypustit trochu páru, když ten asistent tam vstupuje do debaty a řídí je, no potřebují být taky sami. V rámci mých hodin si to pořeším...

Asistent pedagoga AP5

Myslím, že asistent je spíš přínos pro žáka. Je pro něj takový tlumočník. Na střední škole jsou už žáci v ohledu integrace vzdělání a nepotřebují tolik neustále vysvětlovat.

Tabulka 45: Vzorek E – střední škola

7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?

Učitel U5
<i>Asistent může komunikovat ústně, telefonicky, emailem a přes veškeré školní informační systémy. Jako je třeba bakalář nebo síťové disky...</i>
Asistent pedagoga AP5
<i>Komunikace probíhala ústně, telefonem, emaily.</i>

Tabulka 46: Vzorek E – střední škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?

Učitel U5
<i>Tak ti rodiče vědí, že jsou tu integrovaní žáci. My jsme malá škola a myslím, že se nám daří potřebné věci vykomunikovat. Já doufám, že rodiče žáků s inkluzí a ani ostatní rodiče s tím taky nemají problém. Kdyby ho měli, tak by ho určitě s námi řešili...vždycky je možné situaci řešit...</i>
Asistent pedagoga AP5
<i>Jsem v přímém kontaktu se žákem, pedagogem i zákonným zástupcem. Když je třeba, snažím se se zákonným zástupcem všechno řešit co nejdříve. Určitě je nějaká dohoda, kompromis. Ze strany rodičů mám podporu. Nekomentuji prospěch, protože ten je na stránkách školy k nahlédnutí.</i>

Tabulka 47: Vzorek E – střední škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

Učitel U5

Pokud mluvíme o našem případě, tak my tady všechno operativně vyřešíme...Myslím, že jsme schopni se domluvit a vyřešit to aktuálně, myslím, že to tady průběžně řešíme a docela to funguje. Co je aktuální stav a podle toho to řešíme. Kdyby ten asistent neskončil, tak by se to určitě vyvíjelo a posouvalo. Přijde mi, že teď s novou asistentkou si sedlí, že ona je vybavená těmi psychologickými znalostmi, že sleduje i ten psychický stav studenta. A dokáže nám sdělit, jak ten den na tom student je, jestli je v pohodě. Ale na druhé straně je čerstvě po škole, tak zase nemá zkušenosti s asistencí.

Asistent pedagoga AP5

Vlastně už bych ani neměl odpovídat, protože jsem ze školství odešel. Přestože jsem na začátku chtěl pomáhat a chtěl jsem využít své znalosti, rozhodl jsem se odejít z důvodů odlišných názorů s vedením školy a taky studentova postižení. Dával mi neustále najevo, že mě nepotřebuje a nebyl s mojí prací spokojený a byl ke všemu negativní.

5.5.1 Hodnocení vzorku E

Pro učitele je důležité v komunikaci s asistentem pedagoga vymezení kompetencí, porozumění si, společně komunikovat, vysvětlit si očekávání. Chce, aby ho asistent pedagoga respektoval a spolupracoval stejnými metodami. Učitel v současné době problémy v komunikaci se žákem, asistentem pedagoga či zákonným zástupcem nenachází. Pro integrovaného žáka je přidělen asistent pedagoga, který informace tlumočí žákovi tak, aby pochopil. Učitel má se spoluprací s asistenty pedagoga značné zkušenosti. V prvním ročníku provázela žáka asistentka, která vystudovala tento obor a byla schopná žákovi vysvětlit odbornou problematiku. V druhém ročníku měl student asistenta z jiného oboru. Nedovedl se dostatečně prosadit a směřovat žáka žádoucím směrem. Asistenti pedagoga jsou podle názoru tohoto učitele často nezkušení, mladí a nemají vzdělání v oboru psychologie nebo odborné vzdělání v zaměření školy. Učitel zvažuje, že ne vždy je asistent přínosem. Asistent pedagoga respektuje učitele jako autoritu, je ochotný vyjít vstříc, vyhovět. V hodinách pomáhá svěřenému žákovi, do výuky nevstupuje, snaží se hodinu nenarušovat. S ostatními žáky komunikuje o přestávkách nebo činnostech

pořádaných školou. Bývalý asistent pedagoga uvádí, že k drobným neshodám docházelo, ale hlavně z důvodu nedůvěry žáka v asistenta pedagoga a učitele. Asistent pedagoga se neseťkává s odmítavým postojem ze strany učitelů a myslí si, že je přínosem spíše jen pro daného žáka. Se zákonnými zástupci má možnost komunikovat osobně, telefonicky, emailem a školními informačními systémy. S ostatními rodiči nekomunikuje. Současná asistentka pedagoga je vybavena psychologickými znalostmi, ale nemá zkušenost s asistencí. Nyní jsou vztahy asistenta pedagoga s žákem, učiteli i zákonnými zástupci uspokojivé. Předchozí asistent pedagoga ukončil činnost ve školství z důvodu nedůvěry žáka, velkého stresu a neshod s vedením školy.

Za nejdůležitější znaky komunikace vzorku D lze považovat porozumění si, vyhovění si, vymezení kompetencí, umět si vyjít vstříc, respekt asistenta pedagoga k učiteli, používání stejných výukových metod, komunikace o zadané práci, zpětná vazba, kolegiálnost, maximální pozornost asistenta pedagoga ke svěřenému žákovi.

Za bariéry lze považovat: nevyhovění si, nevymezení kompetencí, narušení výuky, drobné neshody a nedorozumění, špatně předané informace, nedostatečná důvěra žáka v asistenta pedagoga a učitele, nezkušené asistenti, neschopnost prosadit své záměry, odmítavý postoj učitele, kontraproduktivní práce asistenta pedagoga, pasivita v budování vztahů zúčastněných, neshody s vedením školy.

5.6 Vzorek F – mateřská škola

Učitelka 53 let, délka praxe 35 let, délka spolupráce s asistentem pedagoga 1 rok.

Asistentka pedagoga 23 let, vzdělání střední, délka praxe 2 roky.

Tabulka 48: Vzorek F – mateřská škola

1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?

Učitel U6
<i>Věřit si, mít se na koho spolehnout, snažit se se domluvit a vyjít si vstříc.</i>
Asistent pedagoga AP6
<i>Respektovat se, pomáhat si, chtít se spolu domluvit.</i>

Tabulka 49: Vzorek F – mateřská škola

2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?

Učitel U6

Pravidla musí mít. Pravidla jsme si postupně musely nastavit, protože vlastně ani jedna nevěděla, jak vlastně ta spolupráce mezi námi bude fungovat. Já jako učitelka vím, co mám v práci dělat. Asistentka přijde z nějakého vzdělávání a já jsem se setkala s tím, že neví, co je od ní očekáváno v té třídě. Není to činnost zavedená, tak se to obě strany učí.

Asistent pedagoga AP6

Kdyby pravidla nebyly, tak by to nefungovalo. Zpočátku, jak jsem chtěla moc pomoci, tak jsem vlastně zasahovala do výuky a vzájemně se to celý narušovalo. Tak jsme se s učitelkou tak trochu “tloukly”.

Tabulka 50: Vzorek F – mateřská škola

3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?

Učitel U6

Pravidla si postupně ve třídě vytváříme. I když používám ve třídě humor, děti musí mít a vědět, kde jsou hranice. Takže asi pravidlo spolupracovat, domluvit se, jak jednotně. Když to funguje v jedné linii, tak to je prostě zázrak...snažím se najít cestu k dětem, k asistentce i k rodičům. A hlavní je důslednost...důslednost je na prvním místě.

Asistent pedagoga AP6

Každý jsme jiné, já s nimi mluvím tak, aby se neurazili, nenaštvali, nezablokovali...někomu se to musí říct polopatě, někomu napřímo, někdo to chce s omáčkou, někdo to vezme ve srandě...

Tabulka 51: Vzorek F – mateřská škola

4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskali?

Učitel U6

S asistentkou jsem se setkala pro mě na novém pracovišti. Ona to prostředí už znala. Už tam pracovala a dělala si kurz asistentky tam už. A já jsem k ní zpočátku měla nedůvěru, možná i ostych. Všechno pro mě nové, průchozí třída, prostě mě to všechno stresovalo. Pak jsme si vysvětlily, že ona tu nedůvěru měla vůči mně taky. Prostě cizí člověk pořád ve třídě. Zpočátku ta asistentka ve snaze pomáhat vlastně narušovala celou činnost. Přirovnám to k oblékání. Já chci, aby sami...a asistentka jim začne pomáhat oblékat. Já vlastně po dětech vyžaduju co největší samostatnost a asistentka, aby pomohla a necítila se nevyužitá, tak třeba pomáhala moc.

Asistent pedagoga AP6

Nejdřív jsem měla k učitelce nedůvěru. Když nastoupila, znala se s paní ředitelkou a měla jsem pocit takové přímé kontroly. Postupně jsme se ožukávaly, až se z nás staly kamarádky. Já jsem strašně chtěla pomáhat a pomáhala jsem tak, že jsem se tý učitelce pletla do práce.

Tabulka 52: Vzorek F – mateřská škola

5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?

Učitel U6

Je to moje první a jediná zkušenost s asistentkou. Staly se z nás kamarádky.

Asistent pedagoga AP6

Už jsem zkušenost měla. Ta první trošku horší. Ta druhá nejdřív hrozná. Dost jsem se trápila, ale společně jsme to zvládly a moji přítomnost ve třídě nakonec ocenila.

Tabulka 53: Vzorek F – mateřská škola

6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?

Učitel U6

Asistent pedagoga je pomoc pedagogovi. Určitě ano, ale až se spolu naučí pracovat. Já jsem se zpočátku trápila, jak říct tý asistentce, že tohle nebo tohle nemá dělat. Mohla jsem jí to říct rovnou nebo jí vynadat, ale to nemám v povaze, tak jsem moc přemýšlela, jak sdělit asistentce, aby to dělala tak, jak si to přeju já. Nechci si toho člověka rozházet, protože vím, že s ním budu dělat celý rok.

Asistent pedagoga AP6

Začátky byly těžké. Hodně jsme hledaly společnou cestu. Vždycky jsme se dopředu domluvily, co se bude dělat, pracovala jsem podle pokynů. Připravovala jsem si individuální činnosti pro toho kluka. Nebo jsem pracovala s menší skupinou. Tak asi ano.

Tabulka 54: Vzorek F – mateřská škola

7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?

Učitel U6

Asi osobní kontakt.

Asistent pedagoga AP6

Dítě přebírám a předávám, komunikujeme ústně.

Tabulka 55: Vzorek F – mateřská škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?

Učitel U6

Spolupráce s rodiči byla obtížnější. Sami nevěděli, jak s ním pracovat. Nebyli schopni situaci pochopit a nechtěli se smířit s diagnózou. Museli jsme na ně pomalu. Ostatní rodiče si zpočátku prostě mysleli, že jde o nevychované dítě. Situace se časem zklidnila a mohly jsme jim to vysvětlit. I to, proč je tady asistentka.

Asistent pedagoga AP6

Ze začátku situace dobrá nebyla. Rodiče nechtěli nic zveřejnit a my jsme to respektovaly. Ostatní rodiče ho brali jako nevychovaného. S ostatními rodiči jedná paní učitelka.

Tabulka 56: Vzorek F – mateřská škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?

Učitel U6
<i>Tak my už spolu nejsme. Ale staly se z nás kamarádky. Tak to mluví za všechno.</i>
Asistent pedagoga AP6
<i>Ten pracovní vztah by se asi vyvíjel. Ale už jsme každá jinde.</i>

5.6.1 Hodnocení vzorku F

Vztah učitelky a asistentky pedagoga se měnil a vyvíjel. Zpočátku mezi nimi byl ostych a nedůvěra. Nedokázaly spolupracovat a překážely si navzájem. Průběžně nastavily pravidla, vymezily kompetence, sjednotily metody práce. Učitelka vidí v asistentovi pedagoga pomoc, ale jen pokud dokáže spolupracovat, komunikovat, vyjít si vstříc, porozumět si, dávat si podporu a zpětnou vazbu. Asistentka pedagoga využívá se zákonnými zástupci osobní kontakt. S rodiči integrovaného žáka nejprve nebyla dobrá spolupráce. Časem se situace zlepšila. Asistentka pedagoga jedná pouze s rodiči integrovaného žáka. S ostatními rodiči jedná učitelka. Učitelka s asistentkou pedagoga již nepracují, ale ve školství jsou obě nadále. Asistentka pedagoga studuje pedagogiku. Vztah se vyvinul z pracovního do přátelského, který stále udržují.

Nejdůležitější znaky komunikace vzorku E jsou důvěra, možnost spolehnout se, chtít se domluvit, vyjít si vstříc, respektovat se, pomáhat si, vymezit kompetence, důslednost, humor, používání stejných metod, komunikovat, respektovat pokyny učitelky. Chuť pracovat na vývoji vztahu.

Za bariéry lze považovat: nedůvěru, nechuť domluvit se, ostych, nerespektování se navzájem, nechuť pracovat na vztahu, nezáměr o děti, pedagogiku, nejednotnost ve výchově, v metodách, nedůslednost.

Závěr

Úvodní část poskytuje informace o zvoleném tématu bakalářské práce. Jedná se o pracovní pozici asistenta pedagoga a pedagogickou komunikaci. Seznamuje s historií podpůrné služby, definuje pozici asistenta pedagoga a jeho předpoklady důležité pro vykonávání profese. Vymezuje pojmy komunikace a pedagogická komunikace. Zaměřuje se na komunikaci asistenta pedagoga, učitele, žáka a zákonných zástupců. Bakalářská práce věnuje pozornost i možným komunikačním bariérám.

Praktická část je vedena formou rozhovorů s jednotlivými respondenty. Otázky jsou kladeny učitelům a asistentům pedagoga. Cílem bakalářské práce je popsat, jaké formy komunikace jsou používány mezi učitelem, asistentem pedagoga, žákem a zákonným zástupcem v pedagogické komunikaci a možné komunikační bariéry. V bakalářské práci je používán kvalitativní přístup. Výzkumná otázka, kterou jsem si pokládala, je, jaké formy komunikace jsou využívány ve vztahu asistent pedagoga, učitel, žák, zákonný zástupce a jaké komunikační bariéry se mohou vyskytnout?

Výzkum prokázal důležitý význam kvalitní pedagogické komunikace mezi asistentem pedagoga, učitelem, žákem a zákonnými zástupci. Naznačil, že kvalita komunikace je ovlivněna předpoklady všech komunikačních partnerů v pedagogické komunikaci. Pokud se zaměříme na asistenta pedagoga, je důležité umět naslouchat i zprostředkovat porozumění toho, co je sdělováno. Základem úspěchu komunikace je také jednoduchost, jednoznačnost, zaměření se na podstatné informace, věcnost a konkrétnost. V komunikaci má svůj význam i postoj těla, gesta, mimika. Nesmí se podcenit ani technická stránka komunikace, jako je tempo a intenzita hlasového projevu. Poznatky z rozhovorů lze shrnout do závěrů:

- asistent pedagoga ovlivňuje kvalitu spolupráce mezi všemi účastníky pedagogické komunikace a má v procesu vzdělávání důležité místo,
- kvalita vzájemné komunikace podporuje funkčnost podpůrných opatření a ovlivňuje efektivitu spolupráce a výuky,
- z výpovědí respondentů vyplynulo, že pozice asistenta pedagoga je vnímána učiteli jako přínosná a potřebná, jak pro integrovaného žáka, tak pro ostatní žáky ve třídě, pouze, pokud je funkční komunikace mezi účastníky,

- kvalitní komunikace ze strany asistenta pedagoga zásadně ovlivňuje jeho pozici a jeho vztahy se všemi účastníky pedagogické komunikace.

V bakalářské práci jsem oslovila vzorek učitelů a asistentů pedagoga. V průběhu výzkumu jsem si uvědomila, jak je pedagogická komunikace komplikovaná. Ač se může na první pohled zdát, že je vše v pořádku, výzkumem se ukázalo, že ne všude jsou pracovní a lidské vztahy optimální. Jak to nazvala jedna učitelka: „...když to funguje v jedné linii, tak je to prostě zázrak...“ I když je výzkumný vzorek poměrně malý, je viditelné, jak je hranice v komunikaci mezi komunikačními partnery křehká. Není špatně, že se v komunikaci objevují konflikty. To je vývoj vztahů i komunikace. Důležité je, jak se zúčastnění se situací vypořádají. Zda konflikt přinese pozitivní či negativní zkušenosti a pocity. Doufám, že zpracování mé bakalářské práce dodá náhled např. začínajícím učitelům nebo asistentům pedagoga na možné situace v komunikaci. I při snaze všech zúčastněných není možné předvídat, zda spolupráce bude fungovat. Ze své zkušenosti mohu říci, že spolupráce v komunikaci s učiteli i zákonnými zástupci je každý rok jiná. Praxe, studium i výzkum k mé bakalářské práci, mě ovlivňuje v přístupu k mé práci i ke všem zúčastněným. Změnila jsem náhled a dívám se na tuto problematiku jinak. Snažím se pro všechny najít v sobě více pochopení a celkově jsem přehodnotila své postoje. Doufám, že má bakalářská práce přinese nové poznatky např. pro začínající učitele a asistenty pedagoga. V bakalářské práci najdou příklady kvalitní spolupráce mezi účastníky pedagogické komunikace, ale i vzorky, kde komunikace funkční není. Považuji však obojí za stav, který je v životě i v komunikaci běžný. Pokud se někdo právě nachází v nefunkční komunikaci, uvidí, že v této situaci není sám. Doufám, že mé zpracování bakalářské práce přineslo nové poznatky či bude pro někoho přínosem např. v dalším studiu. Ráda bych podotkla, že na fungující komunikaci neexistuje přesný návod. Spolupráce učitelů a asistentů pedagoga je vždy ovlivněna snahou využívat klíčové znaky k efektivní komunikaci, mít rád děti a pedagogiku.

Seznam použitých informačních zdrojů

Publikace

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015, ISBN 978-80-247-4248-9.

DEVITO, Joseph A.. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, ISBN 978-80-247-2018-0.

FELCMANOVÁ, Alena a kol. *Rodiče - nečekaní spojenci*. Praha: Akontext, s.r.o., Člověk v tísni, o.p.s., 2013, ISBN 978 - 80 - 87456 - 45 - 3.

HABR, Jonáš; HÁJKOVÁ, Helena; VANÍČKOVÁ, Hana. *Metodika práce asistenta pedagoga osobnostní rozvoj asistenta pedagoga a komunikace s rodinou nebo komunitou žáka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, ISBN 978 - 80 - 244 - 4670 - 7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, s. r. o., 2016, ISBN 978-80-262-0982-9.

HRDLIČKA, Michal; KOMÁREK, Vladimír. *Dětský autismus*. Praha: Portál, s. r. o., 2004, ISBN 80-7178-813-9.

KARGEROVÁ, Jana; STARÁ, Jana a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění První stupeň ZŠ*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, ISBN 978 - 80 - 244 - 4499 - 4.

KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014, ISBN 978 - 80 - 247 - 4502 - 2.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2016, ISBN 978 - 80 - 262 - 1147 - 1.

LECHTA, Viktor. *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Portál, s .r .o., 2016, ISBN 978 - 80 - 262 - 1123 - 5.

MAREŠ, Jiří; KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1995, ISBN 80-210-1070-3.

MEŠKOVÁ, Marta. *Motivace žáků efektivní komunikací*. Praha: Portál, s. r. o., 2012, ISBN 978-80-262-0198-4.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-0738-1.

ŠEĐOVÁ, Klára; ŠVARŤÍČEK, Roman; ŠALAMOUNOVÁ, Zuzana. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, s. r. o., 2012, ISBN 978 - 80 - 262 - 0085 - 7.

ŠVARŤÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, s. r. o., 2014, ISBN 978-80-262-0644-6.

TEPLÁ, Marta; FELCMANOVÁ, Lenka. *Asistent Pedagoga*. Praha: Dashofer Holding, Ltd., 2016, ISBN 978-80-87963-33-3.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila; VACÍNOVÁ, Marie. *Sociální psychologie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007, ISBN 978 - 80 - 86723 - 30 - 3.

VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011, ISBN 978 - 80 - 247 - 3357 - 9.

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0875-4.

Elektronické zdroje

NOVÁKOVÁ, Karolína. *Spolupráce učitele a asistenta pedagoga na běžné základní škole* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-10-08]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/ozd26/Diplomova_prace.Karolina_Novakova_brezen_2017.pdf.

Diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

HALAŠOVÁ, Jana. *Asistent pedagoga a jeho uplatnění v současné škole* [online]. Zlín, 2010 [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: [http://www.vyzkum-](http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1408705017.pdf)

[mladez.cz/zprava/1408705017.pdf](http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1408705017.pdf). bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce PhDr. Pavel Opatrný

FRÖDOVÁ, Jana. *Spolupráce asistenta pedagoga a učitele v edukační realitě* [online]. Brno, 2014 [cit. 2018-10-08]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/qzqul/Finalni_verze_bakalarske_prace_-_Frodova.pdf. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Trnková, Ph.D..

GREGOROVÁ, Lucie. *Asistenti pedagoga a jejich profese* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-10-08]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/no72v/Magisterska_diplomova_prace___Gregrova_Lucie.pdf

Magisterská diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Mgr. Roman Švaříček, Ph.D.

BERÁNKOVÁ, Martina. *Asistent pedagoga v přípravné třídě* [online]. Brno, 2015 [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/unnac/Plny_text_prace.pdf

Bakalářská diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Mgr. Iveta Rožníčková

HÁJKOVÁ, Jitka. *Vývoj vztahu asistenta pedagoga a učitele* [online]. Brno, 2013 [cit. 2018-10-08]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/pz356/Kompletbakalarka.pdf>

Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce Mgr. Tereza Škubalová

JEHLIČKOVÁ, Lucie. *Postavení asistenta pedagoga v edukačním procesu v systému základního školství* [online]. Brno, 2017 [cit. 2018-10-08]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/hu15i/Diplomova_prace_Jehlickova.pdf

Diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí práce doc. PhDr. Mgr. Barbora Bazalová, Ph.D.

Legislativní předpisy

Zákon č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 27/2016 Sb., O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění účinném od 1. 9. 2017.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Učitel U1 - U6	32
Tabulka 2: Asistent pedagoga AP1-AP6	32
Tabulka 3: Vzorek A – mateřská škola	
1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?	35
Tabulka 4: Vzorek A – mateřská škola	
2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?	36
Tabulka 5: Vzorek A – mateřská škola	
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?	37
Tabulka 6: Vzorek A – mateřská škola	
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?	38
Tabulka 7: Vzorek A – mateřská škola	
5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?.....	39
Tabulka 8: Vzorek A – mateřská škola	
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?	40
Tabulka 9: Vzorek A – mateřská škola	
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?	40
Tabulka 10: Vzorek A – mateřská škola	
8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?	41
Tabulka 11: Vzorek A – mateřská škola	
9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?.....	41
Tabulka 12: Vzorek B – základní škola	
1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?	43
Tabulka 13: Vzorek B – základní škola	
2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?	44
Tabulka 14: Vzorek B – základní škola	
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?	44

Tabulka 15: Vzorek B – základní škola	
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?	45
Tabulka 16: Vzorek B – základní škola	
5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?.....	45
Tabulka 17: Vzorek B – základní škola	
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?	46
Tabulka 18: Vzorek B – základní škola	
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?	46
Tabulka 19: Vzorek B – základní škola	
8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?	47
Tabulka 20: Vzorek B – základní škola	
9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?.....	47
Tabulka 21: Vzorek C – základní škola	
1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?	49
Tabulka 22: Vzorek C – základní škola 2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?.....	49
Tabulka 23: Vzorek C – základní škola	
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?	50
Tabulka 24: Vzorek C – základní škola	
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?	50
Tabulka 25: Vzorek C – základní škola	
5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?.....	51
Tabulka 26: Vzorek C – základní škola	
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?	51
Tabulka 27: Vzorek C – základní škola	
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?	51

Tabulka 28: Vzorek C – základní škola	
8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?	52
Tabulka 29: Vzorek C – základní škola	
9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?	52
Tabulka 30: Vzorek D – základní škola	
1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?	54
Tabulka 31: Vzorek D – základní škola	
2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?	54
Tabulka 32: Vzorek D – základní škola	
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?	54
Tabulka 33: Vzorek D – základní škola	
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?	55
Tabulka 34: Vzorek D – základní škola	
5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?	55
Tabulka 35: Vzorek D – základní škola	
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?	56
Tabulka 36: Vzorek D – základní škola	
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?	56
Tabulka 37: Vzorek D – základní škola	
8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?	56
Tabulka 38: Vzorek D – základní škola	
9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?	57
Tabulka 39: Vzorek E – střední škola	
1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?	58
Tabulka 40: Vzorek E – střední škola	
2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?	58
Tabulka 41: Vzorek E – střední škola	
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?	59

Tabulka 42: Vzorek E – střední škola	
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?	59
Tabulka 43: Vzorek E – střední škola	
5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?.....	60
Tabulka 44: Vzorek E – střední škola	
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?	60
Tabulka 45: Vzorek E – střední škola	
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?	61
Tabulka 46: Vzorek E – střední škola	
8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků?	61
Tabulka 47: Vzorek E – střední škola	
9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?.....	62
Tabulka 48: Vzorek F – mateřská škola	
1. Co vnímají učitelé v komunikaci s asistentem pedagoga jako zásadní?	63
Tabulka 49: Vzorek F – mateřská škola	
2. Má komunikace mezi učitelem a asistentem pedagoga nějaká pravidla?	64
Tabulka 50: Vzorek F – mateřská škola	
3. Má komunikace určitá pravidla v komunikaci se žáky?	64
Tabulka 51: Vzorek F – mateřská škola	
4. Naráží komunikace mezi učitelem, asistentem pedagoga, žáky a zákonnými zástupci na nějaká úskalí?	65
Tabulka 52: Vzorek F – mateřská škola	
5. Má učitel/ asistent pedagoga předchozí zkušenosti s jiným asistentem pedagoga/ učitelem?.....	65
Tabulka 53: Vzorek F – mateřská škola	
6. Je dle vašeho názoru asistent pedagoga pro třídu přínosem?	66
Tabulka 54: Vzorek F – mateřská škola	
7. Jaké formy komunikace využívá asistent pedagoga?	66

Tabulka 55: Vzorek F – mateřská škola

8. Jaká je komunikace s rodiči integrovaného žáka a s rodiči ostatních žáků? 66

Tabulka 56: Vzorek F – mateřská škola

9. Jak by bylo možné komunikaci mezi komunikačními partnery zlepšit?..... 67

Seznam příloh

Příloha 1: Rozvrh hodin pro žáka s PAS	I
Příloha 2: Návik rozvoje jemné motoriky.....	II
Příloha 3: Vizualizace básně.....	III
Příloha 4: Návik barev, pojmenování prstů, tvarů, obrazců a čísel	IV
Příloha 5: Návik matematických představ	V
Příloha 6: Návik slov a skládání slov do vět.....	VI

Přílohy

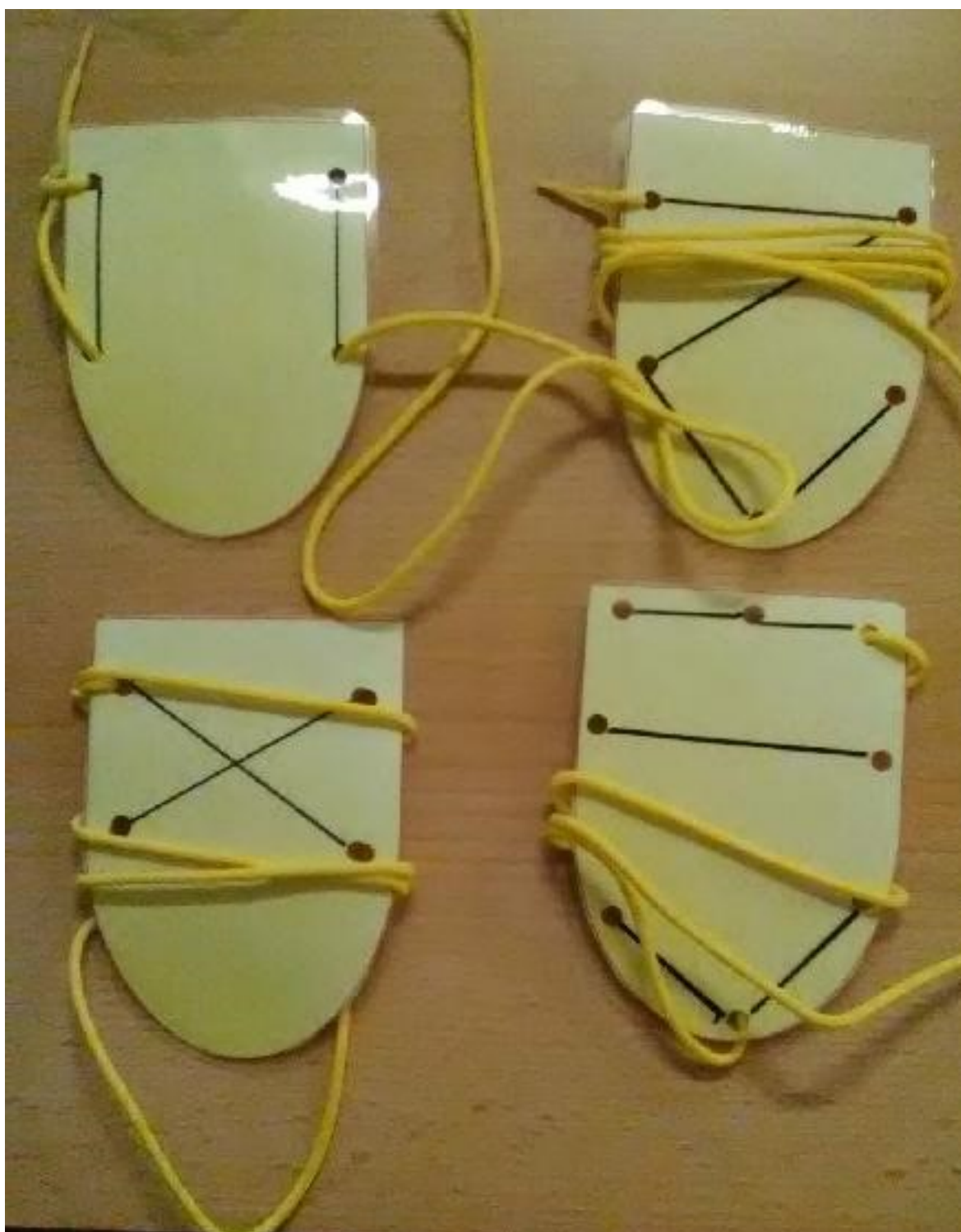
Didaktické pomůcky využívané v praxi vyrobené asistentem pedagoga, některé ve spolupráci s pedagogem.

Příloha 1: Rozvrh hodin pro žáka s PAS

Příloha 2: Nácvik rozvoje jemné motoriky

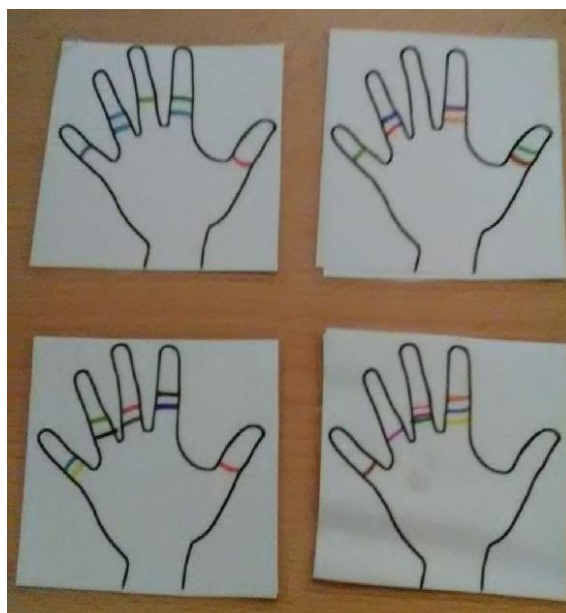
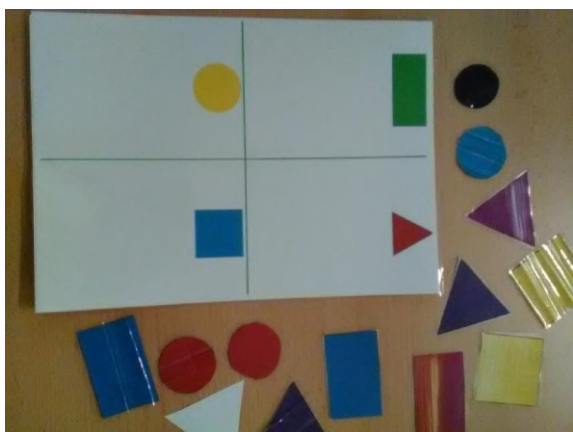
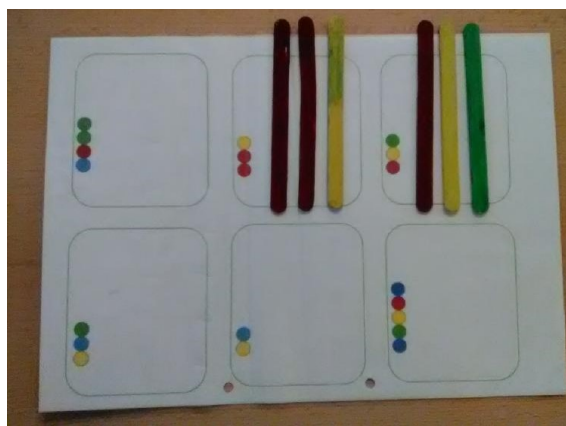

Příloha 3: Vizualizace básně

SVETRÍČEK
ZIMA JAKO Z MRAZNIČKY,
NATAHNEM SI SVETRÍČKY.
KDYŽ ZAVANE VICHŘICE,
NATAHNEM SI ČEPICE.
A KDYŽ SPUSTÍ METELICE,
NATAHNEM SI RUKAVICE.

Příloha 4: Návčik barev, pojmenování prstů, tvarů, obrazců a čísel

Příloha 5: Návuk matematických představ

Příloha 6: Návčik slov a skládání slov do vět.

